

EHLR

ELSA HUNGARY
LAW REVIEW

I. Edition

I. SZÁM

ELSA HUNGARY LAW REVIEW

Kiadja a Magyarországi ELSA Egyesületek Szövetsége

Székhely: 1053 Budapest, Egyetem tér 1-3.

ISSN: 3141–7639 (elektronikus kiadás)

Kiadásért felelős személy: Ecsedi Noémi

Főszerkesztő: Horváth Fanni Dorottya

Szerkesztők: Barna Simon, Hárskuti Dávid

A logót tervezte: Bartalis Claudia

Szerkesztőség: info@hu.elsa.org

Weboldal: <https://www.elsahungary.org/ehlr/>

The European Law Students' Association

HUNGARY

Minden jog fenntartva. Jelen szerzői jogi nyilatkozat alatt álló anyag semmilyen része nem többszörözhető, nem használható fel semmilyen formában vagy eszközzel – sem elektronikusan, sem mechanikusan, ideértve a fénymásolást, a rögzítést vagy az adatvisszakereső rendszerben való tárolást –, valamint nem továbbítható semmilyen formában vagy módon az ELSA International akadémiai tevékenységekért felelős alelnökének előzetes engedélye nélkül. A szerzők által kifejtett nézetek saját véleményüket tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek a kiadó álláspontjával.

Copyright © Magyarországi ELSA Egyesületek Szövetsége és a szerzők, 2026

TARTALOMJEGYZÉK

Tartalomjegyzék	5
Bevezetés.....	6
Sós Bence: Az ártatlanság vélelme, mint alapjog és annak bemutatása bírói gyakorlaton keresztül	7
I.Bevezetés	8
II. Nemzetközi kitekintés	9
III. Magyar viszonylat.....	14
IV. Konklúzió.....	16
Vörös Emese Hargita: A távmeghallgatás kihívásai a büntetőeljárásban: Biztosítható-e a védelemhez való jog és a tisztességes eljárás a digitális korban?	19
I. Bevezetés.....	20
II. Nemzetközi Alapelvek.....	21
III. Magyar Kontextus: A Védelemhez Való Jog.....	22
IV. Az Alapelvek és a Digitalizáció Találkozása.....	23
V. Nemzetközi Példák a „Távmeghallgatás” Megjelenésére	24
VI. Magyar Kontextus: A „Távmeghallgatás”	25
VII. A Világjárvány Hatása.....	28
VIII. Esetleges Jogsérelemek a Távmeghallgatás Során	30
Tar Berni: Alapjogok az algoritmusok között: A mesterséges intelligencia és az emberi jogok a büntető igazságszolgáltatásban.....	32
I. Bevezető Gondolatok.....	33
II. A mesterséges intelligencia előnyei és kockázatai a büntető	34
igazságszolgáltatásban, különös tekintettel az emberi jogokra.....	34
III. Konklúzió	40
Rövidítések jegyzéke.....	41
Irodalomjegyzék.....	42

BEVEZETÉS

Tisztelt Olvasó!

Az ELSA Hungary nagy örömmel és büszkeséggel indítja útjára az *ELSA Hungary Law Review* legelső számát. Szervezetünk életében mérföldkőnek tekintjük e kiadvány megalapítását, hiszen az ELSA egyik legfontosabb célkitűzése a joghallgatók szakmai fejlődésének támogatása és a tudományos igényű kutatómunka ösztönzése.

Az *ELSA Hungary Law Review* létrehozásával egy olyan hiánypótló platformot kívánunk biztosítani a magyar joghallgatók számára, ahol lehetőséget kapnak színvonalas jogtudományi írásaik megjelentetésére. Célunk, hogy a fél évente megjelenő lapszámokkal ne csupán a szakmai diskurzust élénkítsük, hanem ösztönözzük a hallgatókat arra, hogy túllépjenek a kötelező tananyagban, és elmélyedjenek egy-egy választott jogterület kérdéseiben.

Kiadványunk szorosan kötődik az ELSA Hungary által szervezett szakmai versenyekhez, így nem véletlen, hogy az első lapszámunk tartalmát a 2024-ben szervezett “Büntető Igazságszolgáltatás és Emberi Jogok: Kihívások és Lehetőségek” címet viselő esszéversenyünk díjnyertes munkái alkotják. Ebben a számban három kiváló dolgozatot ismerhetnek meg az olvasók. Bár az első számot a versenymunkáknak szenteltük, a jövőben tágabb teret kívánunk engedni egyéb tudományos publikációknak is.

Horváth Fanni

Tudományos Tevékenységért felelős alelnök 2025/2027

&

Ecsedi Noémi

Elnök 2025/2027

SÓS BENCE:

Az ártatlanság védelme, mint
alapjog és annak bemutatása
bírói gyakorlaton keresztül

I. Bevezetés

Az alapjogok fogalma és fejlődése mélyen gyökerezik az emberi történelemben és a jogi rendszerekben. Az alapjogok nem csupán jogi konstrukciók, hanem az emberi méltóság és szabadság alapvető biztosítékai. Az alapjogok eredete az ókori társadalmakban keresendő, de a modern értelemben vett alapjogok kialakulása a felvilágosodás korához köthető.¹ Azóta folyamatos fejlődésen mennek keresztül, amelyet különböző társadalmi, politikai és jogi változások befolyásolnak.

A büntetőjog és az alkotmányjog két olyan terület, amelyek kifejezetten fontos szerepet játszanak az alapjogok védelmében és érvényesülésében. A büntetőjog keretében az alapjogok védelme a jogalkalmazás során különös jelentőséggel bír, mivel itt kerül sor az egyének szabadságának és jogainak esetleges korlátozására.² Az alkotmányjog pedig az állam és az állampolgárok közötti viszony alapvető szabályait rögzíti, ezáltal biztosítva az alapjogok legmagasabb országos szintű védelmét.

Az ártatlanság védelmére vonatkozó szabály eredetileg a büntetőeljárás részeként, pontosabban annak bírósági szakaszában alakult ki. Tehát az alapelv értelmében a bűnösség bizonyítása a büntetőügyet tárgyaló hatóság feladata.³

Ezen kívül érdemes kitekinteni az ártatlanság védelmének jelenkori jelentőségére és annak nemzetközi elfogadottságára is. Az alapelv az európai emberi jogi szabályozás egyik sarokköve, különösen az Európai Unióban és az Európa Tanács tagállamaiban. Az ártatlanság védelme az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikk 2. pontjában is rögzített alapelv, amely kötelezi a tagállamokat annak betartására és biztosítására.

A modern demokratikus államok jogrendszerében az ártatlanság védelme alapvető jogi garanciát nyújt az egyének számára a büntetőeljárások során. A védelem biztosítja, hogy az eljárások igazságosak legyenek, és a vádlottnak minden esélye meglegyen arra, hogy bizonyítsa ártatlanságát.

Ezen túlmenően, az ártatlanság védelme nemcsak a büntetőeljárásokra korlátozódik, hanem kihatással van a társadalom egészére is, elősegítve a jogállamiság és az igazságosság eszméjének elterjedését és megszilárdulását.

A jogi terminológiában a vélelem egy nem bizonyított, de valószínűnek tekinthető tényeken alapuló logikai következtetés. A vélelmeknél megkülönböztetjük a megdönthetetlen és a megdönthető típusokat, utóbbinál lehetőség van ellenbizonyításra. Az ártatlanság védelme Király Tibor szerint nem klasszikus vélelem, hanem inkább egy „ideiglenes igazság” – jogi tétel, amelynek sajátossága, hogy az ártatlanságot nem kell bizonyítani, hanem alapvető szinten védi az egyén jogait a büntetőeljárás során.⁴

Továbbá a dolgozat szeretné megvizsgálni nemzetközi és magyar szemszögből az alapelvet, gyakorlatot tekintettel arra, hogy ez a két szemlélet egymást tudja alakítani és ráhatással vannak egymásra és más jogrendszerre.

¹ Kárpáti György: *Alapjogok az alkotmányjogban*. Osiris Kiadó, 2015.

² Nagy Ferenc: *Reflexiók a jogállami büntetőjog helyzetéről*. HVG-ORAC (MJ, 2019/5.)

³ 793/B/1997. AB határozat.

⁴ Király Tibor: *Büntetőeljárás jog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2008, 129. p.

II. Nemzetközi kitekintés

II.1. Az EJEE és EJEB létrejötte

A második világháború borzalmaira reagálva úgy látták a nyugati országok és azok vezetői, jogászhai, hogy az emberi életet és az ahhoz tartozó jogokat sokkal szigorúbban kell védeni nem csak állami szinten, hanem nemzetközi szinten is. Ennek hatására alakították meg az Európa Tanácsot. Majd az Emberi Jogok Európai Egyezményét (a továbbiakban: EJEE) több ország is Európában magára kötelezően ismerte el.

Az EJEE megalapozta az államok részére, hogy miként kell védeni az embert, mint jogalanyt.⁵ Célja, hogy az aláíró államok polgárai számára garantálja az alapvető emberi jogokat és szabadságokat, valamint lehetőséget biztosítson ezek érvényesítésére az egyezmény által létrehozott bíróságon, az Emberi Jogok Európai Bíróságán (a továbbiakban: EJEB). Ez a mechanizmus egyedülálló abban, hogy a tagállamok felelősségre vonhatók egy független bíróság előtt. A döntései kötelező érvényűek az érintett államokra nézve, amelyek kötelesek végrehajtani az ítéleteket és orvosolni a jogsértéseket, tehát erga omnes hatállyal rendelkezik.

Mint a bevezetőben említettem, EJEE 6. cikk 2. pontjában van rögzítve az alapelv.⁶ Magyarország az EJEE aláíró fele, emiatt meg kell felelnie a benne leírtaknak és a jogrendszert megfelelően kell alakítani.

Az EJEE kommentárja⁷ szerint, az ártatlanság véelme a büntetőeljárás teljes ideje alatt érvényes, függetlenül az eljárás eredményétől. A gyanú kinyilvánítása nem sérti az alapelvet, de az indokolásban a bűnösségre való utalás felmentés vagy eljárás megszüntetése esetén is veszélyeztetheti azt. Az EJEB szerint ez a vélelem sérelméhez vezethet. Az ártatlanság véelme főként a vádemelés utáni szakaszra vonatkozik, de kivételes esetekben már a vádemelés előtti intézkedések is kapcsolódhatnak hozzá, ha azok hatással vannak a későbbi eljárásra. Így a vélelem nem akadályozza a törvényes kényszerintézkedések alkalmazását, például a letartóztatás meghosszabbítását, ami nem jelenti a bűnösség megállapítását.

Az alapelv a terheltet akkor is megilleti, ha több párhuzamos büntetőeljárás folyik ellene, és az egyik eljárás eredménye nem befolyásolhatja a másikat. Az EJEB szerint sérti az ártatlanság véelme, ha egy eljárásban még nem jogerős ítélet vagy más eljárásban tett nyilatkozat hátrányosan érinti a terhelt helyzetét.⁸

Ellenben a büntetőeljárás során az ártatlanság véelme nem jelent abszolút és megfellebbezhetetlen jogosultságot. A jogrendszerek számos ténybeli és jogi véelmet alkalmaznak, amelyeket az EJEE megenged. Az államok bizonyos körülmények között büntethetőnek nyilváníthatnak egyszerű tényállásokat, tekintet nélkül azok elkövetésének szándékosságára vagy gondatlanságára.⁹

⁵ Békés Ádám: *A tisztességes eljárásról való jog érvényesülése a strasbourgi bíróság esetjoga alapján* (ÁJT, 2017/4., 80-91. p.)

⁶ Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény.

⁷ Az Emberi Jogok Európai Egyezményének kommentárja (HVG-ORAC, 2021.)

⁸ Az Emberi Jogok Európai Egyezményének kommentárja (HVG-ORAC, 2021.)

⁹ Hnatenko, M. (2024). *The Presumption of Innocence in International Criminal Law: Selected Issues*.

Viszont fontos korlátot kell szabni a vélelem alkalmazásának. Az államoknak észszerű keretek között kell eljárniuk, mindig szem előtt tartva az alapelveket. A büntetőjogi vélelmek alkalmazásakor kulcsfontosságú az érdekek közötti egyensúly megteremtése, miszerint figyelembe kell venni azokat a téteket, amelyek az eljárás tárgyát képezik, miközben biztosítani kell a terhelt védekezéshez fűződő jogait.¹⁰

Ez az egyensúlyteremtés azt jelenti, hogy az alkalmazott eszközöknek arányosnak kell lenniük a kitűzött legitím céllal, ez a fegyverek egyenlőségének az elve lényegében. Nem elég pusztán a büntethetőség kimondása, hanem gondoskodni kell arról, hogy a bizonyítási eljárás tisztességes és méltányos legyen.¹¹ A szabályok célja tehát nem az, hogy teljesen megvédjék a terheltet minden felelősségre vonástól, hanem hogy biztosítsák a jogállami keretek között zajló igazságszolgáltatást, ahol minden gyanúsítottnak joga van a tisztességes eljáráshoz.¹²

II.II. EJEB gyakorlata

A *Barberà, Messegué és Jabardo kontra Spanyolország* (1988)¹³ mérföldkőnek számító ítélete, amely tisztességes eljáráshoz való jog és az ártatlanság véelmének jelentős megsértésével foglalkozik.

Az ügyben három spanyol állampolgár - Luis Barberà Messegué, Salvador Messegué Llongueras és Joaquim Jabardo Llobet - volt érintett, akiket azzal vádoltak, hogy 1971-ben részt vettek egy bíró meggyilkolásában Katalóniában. A perre a spanyol közrendvédelmi bíróság előtt került sor, ahol a felpereseket nagyrészt rendőrségi jelentések és aggályos körülmények között szerzett vallomások alapján ítélték el.

A kérelmezők azt állították, hogy a tárgyalás alapvetően hibás volt, és sértette a tisztességes eljáráshoz való jogukat. Azt állították, hogy megtagadták tőlük a megfelelő időt és eszközöket a védekezésük előkészítéséhez, a kritikus korai nyomozati szakaszokban a jogi képviselőhöz való hozzáférést, valamint a bírói pártatlanságot veszélyeztető, hátrányos nyilvános és politikai nyomással szembeni védelmet. Továbbá azzal érveltek, hogy a tisztviselők és a média által tett nyilatkozatok a bűnösség véelmét keltették, még a tárgyalás befejezése előtt.

Az EJEB a kérelmezők javára döntött, megállapítva, hogy Spanyolország megsértette a független és pártatlan bíróság általi tisztességes eljáráshoz való jogukat. A bíróság bírálta az eljárási hiányosságokat, köztük a bizonyítékokhoz és a jogi tanácsadókhöz való korlátozott hozzáférést, ami aláásta a kérelmezők védelmét. Megállapította, hogy az ártatlanság véelmét sértették meg azok a nyilvános nyilatkozatok, amelyek idő előtt a bűnösséget sugallták, ellentétben azzal az elvvel, hogy minden vádlottat ártatlannak kell vélelmezni, amíg bűnössége be nem bizonyosodik. A bíróság azt is hangsúlyozta, hogy a felperesektől megtagadták a hatékony védekezéshez szükséges elegendő időt és forrásokat, ami sérti az EJEE 6. Cikkében foglalt eljárási garanciákat. Megállapította, hogy a kérelmezők alapvető jogait nem védték megfelelően.

Ez az ítélet kiemeli az eljárási méltányosság és az ártatlanság véelmének kritikus jelentőségét az igazságszolgáltatás biztosításában. Hangsúlyozza továbbá az EJEB szerepét az egyéni jogok

Uzhhorod National University Herald. Series: Law. 3. 264-270. 10.24144/2307-3322.2024.84.3.40.

¹⁰ Kovács Péter: „Nemzetközi büntetőbíráskodás” in Jakab András – Fekete Balázs (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Nemzetközi jog rovat, rovatszerkesztő: Sulyok Gábor).

¹¹ Khalilov, Yunis. (2024). *Considerations on the Position of the European Court of Human Rights on the Presumption of Innocence*. 64-66. p.

¹² Az Emberi Jogok Európai Egyezményének kommentárja (HVG-ORAC, 2021.)

¹³ 10590/83 (77. §).

védelmében a bírói pártatlanságot veszélyeztető nyilvános és politikai nyomásgyakorlással szemben.

Folytatva az *Allenet de Ribemont kontra Franciaország* (1995)¹⁴ kulcsfontosságú döntését fogom kielemezni. Ez az ügy francia köztisztviselők - köztük magas rangú rendőrtisztek és kormányminiszterek - intézkedései miatt merült fel, akik egy gyilkossági ügyben folytatott nyomozás során nyilvánosan kijelentették a kérelmező bűnösségét, mielőtt hivatalos ítéletet hoztak volna. Ezeket a nyilatkozatokat egy sajtókonferencia során tették, és széles körű médiavisszhangot kaptak, ezáltal árnyékot vetve a kérelmező ártatlanságára a folyamatban lévő bírósági eljárás során.

A kérelmezőt, Allenet de Ribemontot egy francia tisztviselő meggyilkolásával összefüggésben vettek őrizetbe. Miközben a nyomozás még folyamatban volt, a tisztviselők nyilvános nyilatkozatai kifejezetten belekeverték őt a bűncselekménybe, a gyilkosság egyik „felbujtójaként” jellemezve őt. Ezek a kijelentések, amelyeket még azelőtt tettek, hogy a bíróság megállapította volna bűnösségét vagy ártatlanságát, gyakorlatilag előrevetítették a tárgyalás kimenetelét, és aláásták azt az alapelvet, hogy minden vádlottat ártatlannak kell tekinteni, amíg bűnösségét az illetékes bíróság be nem bizonyítja.

Az EJEK megállapította, hogy Franciaország megsértette a felperesnek az ártatlanság védelméhez való jogát. Hangsúlyozta, hogy a hatóságok kötelesek tartózkodni az olyan nyilatkozatoktól, amelyek a jogerős bírósági döntés előtt a közvéleményt egy személy bűnösségére engedhetik következtetni. Úgy ítélte meg, hogy az ebben az esetben tett nyilatkozatok a bűnösség látszatát keltették, ami nemcsak a későbbi tárgyalás tisztességességét sértette, hanem helyrehozhatatlan kárt okozott a felperes jó hírvének is.

Ítéletében az EJEK tisztázta az ártatlanság védelmének hatályát, kijelentve, hogy az nem korlátozódik a bírósági eljárásokra, hanem általában a hatóságok magatartására is kiterjed. A vélelem védelmet nyújt az igazságszolgáltatásra gyakorolt indokolatlan befolyással szemben, és megvédi az egyéneket az idő előtti nyilvános elítéléstől. A bűnösség idő előtti kimondásával az állami szereplők azt kockáztatják, hogy aláássák a bírósági eljárás pártatlanságát, és aláássák az igazságszolgáltatás tisztességességébe vetett közbizalmat.

A határozat precedenst teremt, amely megköveteli az állami tisztviselőktől, hogy a nyomozás vagy bírósági eljárás alatt álló személyekkel kapcsolatos nyilvános nyilatkozataikban visszafogottságot és pártatlanságot tanúsítsanak.

Folytatva a *Nealon és Hallam kontra Egyesült Királyság*¹⁵ ügygel, amely az igazságszolgáltatásban elkövetett hibákért való kártérítésre összpontosít. Az Egyesült Királyság megtagadta az állami kártérítést Victor Nealonról és Sam Hallamról, két olyan személyről, akiket súlyos bűncselekmények miatt elítéltek, és akiknek az ítéletét hatályon kívül helyezték, miután új bizonyítékok bizonyították ártatlanságukat.

Mind Nealon, mind Hallam jelentős időt töltött börtönben - Nealon 17 évet, Hallam pedig több mint 7 évet -, mielőtt ítéletüket hatályon kívül helyezték. A bizonyítottan jogtalan elítélésük ellenére az Egyesült Királyság hatóságai megtagadták tőlük a kártérítést, azzal érvelve, hogy a nemzeti jog szerint a kérelmezők nem bizonyították véglegesen ártatlanságukat, ahogyan azt az „igazságszolgáltatás elmaradása” szűk értelmezése megköveteli. Nealon és Hallam azt állította, hogy ez a megtagadás sérti az ártatlanság védelméhez való jogukat, azzal érvelve, hogy az ártatlanság

¹⁴ 15175/89 (37. §; 41. §).

¹⁵ 32483/19; 35049/19 (109. §).

bizonyításának megkövetelése indokolatlan terhet ró rájuk, és a bűnösség vélelmét sugallja az ítéletet követően.

Az EJEB feladata annak vizsgálata volt, hogy az Egyesült Királyságnak a jogtalanul elítélt áldozatok kártalanítására vonatkozó törvényi rendszere összeegyeztethető-e a 6. cikk (2) bekezdésével, amely garantálja az ártatlanság vélelmét. Az ügy középpontjában az „igazságszolgáltatás elrontása” fogalmának értelmezése állt, valamint az, hogy a felperesek ártatlanságának bizonyítására vonatkozó követelmény az ártatlanság vélelmével ellentétes helyzetbe hozta-e őket.

Az ügy jelentős következményekkel jár a felmentett személyekkel való bánásmódra, valamint az állami erőforrások védelme és a tévesen megvádolt és elítélt személyek igazságszolgáltatásának biztosítása közötti egyensúlyra. Azzal, hogy az Egyesült Királyság törvénye aláássa az ártatlanság vélelmét, az igazságtalanság egy újabb rétegét hozza létre azok számára, akiket a büntető igazságszolgáltatási rendszer már amúgy is igazságtalanul bánt.

*Janosevic kontra Svédország*¹⁶ esetében az EJEB deklaráta, hogy az ártatlanság vélelme nem csupán büntetőjogi, hanem közigazgatási eljárásokban is alapvető jogelv. Továbbá minden eljárásban érvényesülnie kell az ártatlanság vélelmének és a jogrendszernek mindig biztosítania kell a védekezés lehetőségét. Nem elég formálisan hivatkozni az ártatlanság vélelmére, tartalmilag is érvényesíteni kell. A magyar szabályozásban az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban: Ákr) 1.§-a kifejezetten utal arra, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikkével összhangban kell értelmezni az Ákr. alapelveit. Az Alaptörvény XXVIII. cikke azonban tartalmazza az alapvető büntetőeljárás garanciális szabályokat is, így például az ártatlanság vélelmét, tehát ilyen módon implementálva van az alapelv.

A *Salabiaku-ügyben*¹⁷ algériai állampolgár ellen indult eljárás áruk csempészete miatt, a *Pham Hoang-ügyben*¹⁸ vietnami állampolgár ellen vámelkerülés miatt, a *Dubs-ügyben*¹⁹ pedig svéd állampolgár ellen adócsalás kapcsán merült fel a kérdés, hogyan egyeztethető össze az ártatlanság vélelme a szigorú objektív felelősséggel. Az ügyek közötti legfontosabb közös eleme az ártatlanság vélelmének sajátos értelmezése olyan helyzetekben, ahol a jogszabályok látszólag megfordítják a bizonyítási terhet, vagy olyan vélelmet állítanak fel, amely első ránézésre ellentmond a klasszikus értelemben vett ártatlanság vélelmének.

A bíróság alapvető megállapítása, hogy az ártatlanság vélelme nem abszolút tilalom a jogalkotó számára bizonyos egyszerűsített eljárások vagy vélelmek alkalmazására, különösen közigazgatási vagy szabálysértési ügyekben. Ugyanakkor ezeknek a vélelmeknek és eljárásoknak észszerűnek, arányosnak és a jogos védekezés lehetőségét biztosítónak kell lenniük.

Mindhárom ügy rámutat arra a kulcsfontosságú jogelméleti dilemmára, hogy miként lehet egyensúlyt teremteni a jogállami érdekek és az egyéni jogvédelem között. Az ártatlanság vélelme nem azt jelenti, hogy minden egyes eljárási cselekménynél teljes bizonyítási eljárást kell lefolytatni, hanem azt, hogy az egyénnek valós lehetősége legyen védekezésre, és a végső döntés során maradéktalanul érvényesüljenek az ártatlanság vélelmének garanciái.

¹⁶ 34619/97 (97. §).

¹⁷ 10519/83 (28. §).

¹⁸ 13191/87 (242. §).

¹⁹ 12995/87 (204. §).

A bíróság alapvetően azt az álláspontot képviselte, hogy az objektív felelősség nem jelenti az ártatlanság vélelmének teljes negligálását, hanem csupán annak sajátos, korlátozottabb értelmezését. A védekezés lehetősége, a szankciók arányossága és a méltányosság alapvető követelmény marad.

II.III. ICC és a Római Statútum létrejötte

A Nemzetközi Büntetőbíróságot (a továbbiakban: ICC) a Római Statútum²⁰ véglegesítette a mai formájában. Az ICC eltérése az EJEB-bel szemben főként az, hogy az ICC előtt személyeket ítélnék el, míg az EJEB előtt tagállamokat. Továbbá fontos megjegyezni, hogy az ICC előtt a bíróság kötve van bűncselekményekhez, csak azokat az ügyeket tudják tárgyalni és határozatot hozni, ha a vád alapján beletartozik a népiirtásba, emberiség elleni bűncselekménybe, háborús bűncselekménybe vagy az agresszióba.²¹

Mivel az ICC egy nemzetközi bíróság, így rendkívül nagy ráhatással van az állami joggyakorlatra és a büntetőpolitikára egyaránt.²² Következésképpen a Római Statútum az ártatlanság vélelmét deklarálta, tovább erősítve azt a nemzetközi szinten.²³

A vélelem az egyénekre a jogi eljárás különböző pontjain, a nyomozástól a fellebbezésig érvényes. Bár nem akadályozhatja meg teljes mértékben a nyomozati eljárásokat, védi az olyan jogokat, mint a hallgatáshoz való jog, és korlátozza az idő előtti nyilvános vádaskodást. Az ítélethozatal során jelentősége csökken, mivel a bűnösség megállapítása már megtörtént. Fellebbezéskor azonban továbbra is releváns marad, biztosítva, hogy a fellebbezési bíróság újra megvizsgálja a bizonyítékokat, és fenntartja azt az elvet, hogy a kétség a vádlott javát szolgálja.²⁴

Az ártatlanság vélelme összefonódik a vádlott jogaival, például a hallgatáshoz és az ideiglenes szabadlábra helyezéshez való joggal.

II.IV. ICC gyakorlata

A *Ruto-ügyben*²⁵ hozott felmentő ítélet jelentős precedensértékű a nemzetközi büntetőjogban, mivel megerősítette az ártatlanság vélelmének alapvető elvét. A bíróság döntése szerint a vádnak kell bizonyítania a vádlott bűnösségét minden kétséget kizáróan, és ha a bizonyítékok nem elegendőek, akkor az ártatlanság vélelme érvényesül. Ez az eljárásrendszeri garancia elengedhetetlen a fair eljáráshoz és a jogállamisághoz.

Folytatva a *Delalic'-ügyet*²⁶ és a *Lubunga-ügyet*²⁷, az ICC deklarálta, hogy az ártatlanság vélelme megköveteli, hogy minden ésszerű kétség a vádlott javát szolgálja, ami erős védőpajzsot jelent a lehetséges bírói tévedésekkel szemben. Ha a bemutatott bizonyítékok jelentős bizonytalanságot hagynak a vádlott bűnösségét illetően, a bíróságnak a vádlott javára kell döntenie - ez egy olyan

²⁰ *Rome Statute of the International Criminal Court* (a továbbiakban: Római Statútum).

²¹ *Római Statútum* 5. cikk, 6. cikk, 7. cikk, 8.bis cikk.

²² Kovács Péter: „*Nemzetközi büntetőbíráskodás*” in Jakab András – Fekete Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Nemzetközi jog rovat, rovatszerkesztő: Sulyok Gábor).

²³ *Római Statútum* 66. cikk.

²⁴ Mcdermott, Yvonne & Schabas, William. (2015). *Article 66: Presumption of Innocence*.

²⁵ ICC-01/09-01/11-777 48. §

²⁶ IT-96-21-T 599. §

²⁷ ICC-01/04-01/06 p.11.

kritikus biztosíték, amely megakadályozza a téves elítéléseket, és biztosítja, hogy az igazságszolgáltatási rendszer magas bizonyítási színvonalat tartson fenn. Ezzel párhuzamosan a „minden kétséget kizáróan” norma kivételesen magasra teszi a mércét az elítélés tekintetében, mivel az ügyésznek olyan egyértelmű, következetes és meggyőző bizonyítékokat kell bemutatnia, hogy nem létezhet racionális alternatív magyarázat. Ezáltal az előírás nem pusztán eljárási követelmény, hanem alapvető emberi jogi védelem, amely azt a jogi filozófiát tükrözi, hogy sokkal veszélyesebb egy ártatlan személyt tévesen elítélni, mint egy bűnös személyt potenciálisan szabadon engedni, így az egyéni szabadságot helyezi előtérbe, és megvédi a polgárokat az önkényes állami hatalomtól.

III. Magyar viszonylat

III.I. Alaptörvényi védelem

A magyar jogrendszerben az Alaptörvény XXVIII. cikk (2) bekezdése átvette az EJEE szövegezését és így már a jogrendszer legmagasabb jogforrása is tartalmazza ezt az alapvet. Az alapelv alaptörvényi szintre emelése kötelező érvényű normaként hat az állami szervek, különösen a bíróságok és a nyomozó hatóságok számára, hogy mindenkit ártatlannak kell tekinteni mindaddig, amíg bűnösségét törvényesen megállapított ítélet nem mondja ki. Ezáltal a jogrendszer egészének alapvető mércéjévé válik.

Az Alaptörvény és az ártatlanság védelmének összefonódását az Alkotmánybíróság több esetkörben elemezte.²⁸ Megerősítette, hogy a jogerős bírói döntésig mindenkit megillet az ártatlanság védelme. Főként a büntetőeljárás során – különösen a kényszerintézkedések alkalmazásával – a személyi szabadsághoz fűződő jogok törvényes keretek között korlátozhatók, és a kialakult gyakorlat szerint és az alapjogi teszthez mérten, ez nem tekinthető az ártatlanság védelmének megsértésének, hiszen az állami büntetőhatalom érvényesülése akkor tud effektív lenni, ha a megfelelő személy alapjogait jogilag korlátozni tudja.²⁹

III.II. Törvényi védelem

A magyar jogrendszerben az Alaptörvényen túl az ártatlanság védelmét a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be) 1. §-a tartalmazza. Emiatt kijelenthető, hogy a jogalkotó szerint az ártatlanság védelme az egyik fontos garancia, amely a büntetőeljárás során a terhelt jogainak teljes körű érvényesítését követeli meg. Az ártatlanság védelme nem szubjektív vélekedés, - hiszen eltérni nem lehet tőle - hanem objektív jogi norma, amely a terhelt számára kedvező jogi helyzetet teremt, és biztosítja, hogy eljárási jogait korlátozás nélkül gyakorolhassa, függetlenül magatartásától vagy a hatóságokkal való együttműködésétől.³⁰

²⁸ 3/1998. (II. 11.) AB határozat, 793/B/1997. AB határozat, 63/1997. (XII. 12.) AB határozat, 3243/2014. (X. 3.) AB határozat, 3313/2017. (XI. 30.) AB határozat, 3106/2018. (IV. 9.) AB határozat

²⁹ Farkas Henrietta Regina: *A tisztességes eljárás főbb részjogosítványainak érvényesülése a büntetőperben* (BSZ, 2014/1., 11-19. p.).

³⁰ Koósne Mohácsi Barbara: *A tisztességes eljárásból való jog érvényesülése büntetőügyekben* (MJ 2016/12., 731-738. p.).

Ez a jogintézmény alapvető jelentőségű a büntetőeljárás során, mivel megfordítja a bizonyítási terhet. Nem a terheltnek kell bizonyítania ártatlanságát, hanem a vádhatóságnak kell kétséget kizáróan bizonyítania a bűnösségét. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy minden gyanúsítottat mindaddig ártatlannak kell tekinteni, amíg a bíróság jogerős ítéletében nem mondja ki bűnösségét. Ez a szabály védi az egyént az önkényes vádakkal és megalapozatlan vádeljárásokkal szemben, biztosítva ezzel az igazságszolgáltatás tisztességes és méltányos működését.

Az ártatlanság védelme nem csupán elméleti jogbiztosíték, hanem konkrét eljárási garanciákban is megnyilvánul. Ilyen például, hogy a terhelt nem kötelezhető ártatlanságának bizonyítására, jogában áll hallgatni a kihallgatása során, nem terheli vallomástételi kötelezettség és senki nem kényszeríthető önmaga terhelő vallomástételére.³¹ E jogok célja, hogy megvédjék az egyént az esetleges jogtalan vagy koncepciós eljárásoktól, és biztosítsák, hogy a büntetőeljárás során mindenki részesüljön a törvény által biztosított védelemben, szem előtt tartva az ártatlanság védelmének alapvető emberi jogi és jogállami alapelvét.

III.III. Magyar joggyakorlat

A *Bhar.71/2021/7. ítélet* tartalmazza, hogy a demokrácia alapvető jogállami alapelveinek egyike az ártatlanság védelme, amely minden polgár számára biztosítja azt a jogot, hogy mindaddig ártatlannak vegyék számon, amíg bűnössége jogerősen nem bizonyított. E jogelvnek azonban nem abszolút, hanem relatív érvényesülése van, amit jól példáz a most vizsgált bírósági határozat.

A konkrét ügy egy polgármester ellen indított rágalmozási perben bontakozik ki, ahol a vádlott azt állította, hogy a polgármester "romák megvásárolt szavazatával nyerte meg a választást".

A bírósági döntés gondosan mérlegeli a véleményszabadság és a személyiségi jogok védelmének kényes egyensúlyát. Megállapítja, hogy bár a véleményszabadság alapvető demokratikus érték, nem korlátlan. Különösen igaz ez a közszereplők esetében, akiknek magasabb fokú kritikát kell elviselniük, ugyanakkor becsületük és méltóságuk védelme nem másodlagos szempont.

A bizonyítási teher kulcskérdése az ügyben az, hogy a vádlottnak kell igazolnia állítása valóságtartalmát. Ebben az esetben a vádlott nem tudta bizonyítani, hogy az általa terjesztett állítás megfelel a valóságnak. A bíróság gondosan elhatárolta egymástól a tényállításokat és a véleménynyilvánítást: míg a vélemények szubjektívek és nem ellenőrizhetők objektíven, addig a tényállítások igen.

Az ártatlanság védelme ebben a kontextusban azt jelenti, hogy a bizonyítási eljárásnak szigorú, átlátható és igazságos módon kell lefolynia. A jelen ügyben a bíróság éppen ezeket a garanciális elveket érvényesítette, amikor részletesen megvizsgálta a bizonyítékokat, értelmezte a tényállításokat, és mérlegelte a véleményszabadság határait.

A döntés világossá teszi, hogy a közélet szereplőinek ugyan túrniük kell a szélesebb körű kritikát, de ez nem jelent teljes immunitást a rágalmozó kijelentésekkel szemben.

A most vizsgált *Bf.474/2022/8. határozat* remekül illusztrálja az alapelv komplex érvényesülését. Az ügy egy emberölési kísérlet tárgyalása kapcsán mutatja meg, hogyan válik az

³¹ Elek Balázs: *Criminal Judicial Cooperation from a Central and Eastern European Perspective*. In: *The Policies of the European Union from a Central European Perspective*. Eds.: Osztoivits András, Bóka János (Central European Academic Publishing, Miskolc, Budapest, 259-279, 2022.).

ártatlanság védelme valódi védelemmé a jogalkalmazás során. A bíróság nem elégszik meg a felszínes bizonyítékokkal, hanem körültekintően, minden részletre kiterjedően vizsgálja a tényeket.

Különösen figyelemreméltó a külföldi, folyamatban lévő büntetőeljárás kezelése. A bíróság kategorikusan kijelenti, hogy nem alapozhat semmilyen következtetést olyan eljárásra, amelynek nincs jogerős lezárása. Ez a megközelítés az ártatlanság védelmének legmagasabb szintű tiszteletben tartása, miszerint senkit nem lehet előzetesen bűnösnek tekinteni pusztán gyanú vagy folyamatban lévő eljárás alapján.

A bizonyítási eljárás során a bíróság rendkívül szigorú mércét alkalmaz. Kizárólag törvényesen beszerzett bizonyítékokat vesz figyelembe, sőt még a rendőri tanúvallomások egy részét is kirekeszti, amennyiben azok nem felelnek meg az eljárási garanciáknak. Ez a fajta következetesség mutatja, hogy az ártatlanság védelme nem pusztán formai követelmény, hanem az igazságszolgáltatás lelkiismerete.

Az ítélet rámutat arra is, hogy az ártatlanság védelme nem jelent felmentést a felelősségre vonás alól. Ellenkezőleg: minél komolyabb a gyanú, annál körültekintőbben kell eljárni. A vádlott terhére rótt cselekmény súlyossága ellenére a bíróság minden kétséget kizáróan bizonyítja a bűnösséget, gondosan mérlegelve a szándékot, az elkövetés körülményeit és a bizonyítékok összességét.

A büntetés kiszabás során is tetten érhető az ártatlanság védelmének mélyebb értelme. A bíróság nem csupán a cselekmény súlyát veszi figyelembe, hanem az egyéniesítés elvét is érvényesíti. Ez azt jelenti, hogy még a legsúlyosabb bűncselekmény elkövetőjével szemben is méltányosan kell eljárni, emberi mivoltának tiszteletben tartásával.

Végső soron ez a határozat sokkal többről szól, mint egy konkrét büntetőügy eldöntése. Azt mutatja meg, hogyan válik a jog valódi igazságszolgáltatássá, amikor az eljárás során nem a megtorlás, hanem az igazság felderítése és az emberi méltóság védelme áll a középpontban. Az ártatlanság védelme nem egy egyszerű jogi fogalom, hanem a jogállamiság lelke, ami biztosítja, hogy senkit ne lehessen önkényesen megbélyegezni, és minden terheltnek esélye legyen a tisztességes védekezésre.

Összevetve az EJEB és ICC eseteit, kijelenthető, hogy a magyar jogrendszer törekszik az ártatlanság elvének nemzetközi standardokhoz igazítására.

IV. Konklúzió

Az emberi méltóság védelme érdekében az alapelveknek világosan meg kell határozniuk azokat a fundamentális jogokat és értékeket, amelyeket minden egyénnek és közhatalomnak tiszteletben kell tartania. Ezeknek az alapelveknek biztosítaniuk kell, hogy senkit se lehessen hátrányosan megkülönböztetni faji, etnikai, nemi, vallási, vagy egyéb jellemzői alapján.

A jogrendszernek garantálnia kell minden személy egyenlő jogait, lehetőséget kell adnia a személyes szabadság kibontakoztatására, miközben védi az egyén integritását és autonómiáját. Emellett fontos, hogy ezek az alapelvek ne csak papíron létezzenek, hanem a gyakorlatban is érvényesüljenek. Ehhez szükséges egy olyan intézményes háttér, amely képes kikényszeríteni a jogokat, szankcionálni a jogsértéseket, és valódi védelmet nyújtani az egyének számára. Az ártatlanság védelme kulcsfontosságú eleme az igazságos jogrendszernek.

Az ártatlanság véelme az igazságszolgáltatás alapelve, amely a jogállamiság legmélyebb erkölcsi és jogi fundamentumát testesíti meg. A 21. század technológiai, geopolitikai és globalizációs kihívásai azonban gyökeresen átformálhatják e klasszikus jogelvet mind elméleti, mind gyakorlati érvényesülését.

A technológiai forradalom radikálisan átrajzolja az egyén és az állam viszonyát. A mesterséges intelligencia, a big data elemzés, a digitális nyomkövetés olyan új dimenziót nyit meg az bizonyítási eljárásokban, amelyek látszólag ellentmondanak az ártatlanság véelme hagyományos értelmezésének. Míg korábban a bizonyítási teher egyértelműen a vádhatóságot terhelte, addig a digitális nyomok, az azonnali adatelemzés, a prediktív algoritmusok olyan helyzetet teremthetnek, ahol az egyén mintegy "előzetesen gyanússá" válhat.

A jövő jogrendszere valószínűleg nem az ártatlanság véelmeinek lebontásában, hanem annak újraértelmezésében lesz érdekelt.³² Ez azt jelenti, hogy a klasszikus jogelveket úgy kell adaptálni, hogy azok képesek legyenek kezelni a digitális kor komplexitását anélkül, hogy feladnák eredeti céljukat: az egyén védelmét az állami önkényel szemben.

Kulcskérdés, hogy a technológia hogyan válik majd a jogvédelem eszközévé ahelyett, hogy korlátozná az egyéni jogokat. A gépi tanulás és az adatelemzés nem helyettesítheti, csupán kiegészítheti a hagyományos bizonyítási eljárásokat. Az emberi mérlegelés, a kontextus megértése, az egyedi élethelyzetek értékelése továbbra is nélkülözhetetlen marad.

A nemzetközi joggyakorlat egyre inkább az integrált, transznacionális megközelítés felé mozdul.³³ Ez azt jelenti, hogy az ártatlanság véelmét már nem lehet kizárólag nemzeti keretek között értelmezni. Az EJEB, az ICC és más transznacionális jogi fórumok egyre inkább egységes standardokat dolgoznak ki, amelyek túlmutatnak az egyes államok jogrendszerén.

Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyni azokat a veszélyeket sem, amelyeket a technológiai alapú jogalkalmazás magában hordoz. A prediktív algoritmusok, a mesterséges intelligencia által végzett profilalkotás könnyen vezethet diszkriminatív, az egyén alapvető jogait sértő gyakorlatokhoz. Éppen ezért a jövő jogrendszerének kulcskihívása lesz megtalálni azt a vékony mezsgyét, ahol a technológia az igazságszolgáltatás hatékonyságának növelése helyett nem válik az állami kontroll eszközévé.

Konklúzióként, véleményem szerint az ártatlanság véelme nem eltűnőben van, hanem átalakulóban. Egy olyan jogelvről van szó, amely képes adaptálódni a változó világhoz, miközben megtartja eredeti küldetését: védeni az egyént az önkényes jogalkalmazástól, és biztosítani, hogy senkit ne lehessen elítélni megalapozott, átlátható és tisztességes eljárás nélkül.

A jogrendszer ártatlanság elvének érvényesülése egy rendkívül komplex, multidiszciplináris vizsgálatot igénylő terület, amely messze túlmutat a pusztán jogszabályi megfelelésen. Egy valóban tudományos megközelítésnek átfogóan kell vizsgálnia a jogintézmény működését, amelynek középpontjában nem csupán a normatív szabályozás, hanem annak tényleges társadalmi implementációja áll. Ez magában foglalja a bírósági joggyakorlat empirikus elemzését, az eljárási garanciák tényleges érvényesülésének szociológiai és jogszociológiai kutatását, a jogalkalmazói attitűdök mélyreható vizsgálatát, valamint a nemzetközi jogharmonizációs folyamatok kritikai értékelését. A kutatásnak ki kell terjednie a jogintézmény dinamikus, evolúciós értelmezésére,

³² Shehu, Lola. (2018). *The Historical Meaning of the Presumption of Innocence*. European Journal of Multidisciplinary Studies. 171.

³³ Tadros, Victor. (2007). *Rethinking the Presumption of Innocence*. Criminal Law and Philosophy. 1. 193-213.

figyelembe véve a technológiai forradalom, a mesterséges intelligencia térnyerése, a globalizációs kihívások és a digitális kor komplex jogelméleti dilemmáit. Elengedhetetlen a joggyakorlat folyamatos monitorozása, a nemzetközi jogfejlődési trendek adaptív befogadása, valamint annak vizsgálata, hogy az ártatlanság vélelme mint alapvető jogelv miként képes megőrizni eredeti védelmi funkcióját a gyorsuló társadalmi változások, a megnövekedett állami kontroll és a nemzetbiztonságot érintő kihívások közepette. A kutatásnak ki kell terjednie a jogrendszer belső kohéziójának elemzésére, a jogalkalmazói gyakorlat konzisztenciájának vizsgálatára, és meg kell találnia azokat a jogelméleti kereteket, amelyek képesek biztosítani az egyéni jogvédelem hatékonyságát anélkül, hogy gátolnák a jogrendszer funkcionális működését.

A jövő jogrendszere nem a jogelvek lebontásáról, hanem azok újraértelmezéséről, a technológia és a jogi garanciák intelligens ötvözéséről fog szólni.

VÖRÖS EMESE HARGITA:

**A távmeghallgatás kihívásai a
büntetőeljárásban:**

**Biztosítható-e a védelemhez
való jog és a tisztességes eljárás
a digitális korban?**

I. Bevezetés

A büntetőeljárás célja egyfelől lehetővé tenni a bűnelkövetők megbüntetését és minimalizálni azt, hogy ártatlanokat büntessenek meg, másfelől annak biztosítása, hogy mindez tisztességes eljárási keretek között valósuljon meg.¹ Jelen esszé ezen második cél keretén belül foglalkozik azzal a kihívással, amit a digitális technológiák igazságszolgáltatásban való megjelenése jelent. Nevezetesen: a tisztességes eljáráshoz való jog (azon belül is különösen a védelemhez való jog) és a távmeghallgatás viszonyával.

Egyfelől a digitalizáció megkerülhetetlen a hatékony igazságszolgáltatás iránti társadalmi igény szempontjából, ugyanakkor – ahogyan mások is megállapították – a digitális technológiák megjelenésével nagyobb hangsúly kerül a tisztességes eljárást biztosító garanciális szabályokra.² Ilyen garancia a védelemhez való jog mint emberi jog biztosítása is. Másfelől pedig bár az informatika által okozott forradalom a büntető igazságszolgáltatási rendszer egészét érinti, és számtalan, a büntetőeljárás digitalizációjához kapcsolódó eszközt kiemelhető, azonban az esszé csak a távmeghallgatással foglalkozik. A „távmeghallgatás” nem minősül jogi fogalomnak.³ Ezt a fogalmat az esszé a téma nemzetközi érintése okán használja, gyűjtőfogalomként a nem egy fizikai térben zajló eljárási cselekményekre.

Ahogyan a „Hatékony büntetőjogi védelem Európában” c. összefoglaló és ajánlásból is kitűnik a magyarországi büntetőeljárásokra vonatkozó ajánlás, miszerint: sérülhet a tisztességes eljáráshoz való jog – pl. a távmeghallgatás során.⁴ Meglátásom szerint ezért kell különös hangsúlyt fektetni a nem egy fizikai térben zajló eljárási cselekmények során a védelemhez való jog érvényesülésére.

Jelen esszé bemutatja a tisztességes eljáráshoz való jog és a büntetőeljárás viszonyát, kiemel ezt alátámasztó nemzetközi példákat, majd bemutatja a távmeghallgatásnak megfelelő hazai jogintézményeket, és azok alakulását a Covid19-világjárvány és a digitalizáció tükrében. A távmeghallgatás intézménye felveti a következő kérdést: Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésünk változatlan marad-e, esetleg bővül-e? És ennek következtében (vagy ellenére) tanúként sérülhet-e a tisztességes eljáráshoz való jogunk vagy terheltként a védelemhez való jogunk?⁵

¹ Bárd Károly. „Igazság, igazságosság és tisztességes eljárás fundamentum”. *Igazságosság*, 1. sz. (2004): 44–50, 48.;

Belovics Ervin. „Új büntetőeljárási törvény, új feladatok”. *Börtönügyi Szemle*, 4. szám (2018): 5–14, 6.

² Tóth Marcell Máté. „A digitalizáció egyes kihívásai a büntetőeljárásban”. *Belügyi Szemle*, 2. sz. (2024): 185–210, 184. DOI: 10.38146/BSZ.2024.2.1.

³ Krámer Lili és Lukovics Adél (szerk.). *Képernyőn az igazság – elektronikus kapcsolattartás a büntető igazságszolgáltatásban*, Covid-19 Justice Campaign, Magyar Helsinki Bizottság, 2021. 6.

⁴ Ed CAPE, Zaza NAMORADZE, Roger SMITH and Taru SPRONKEN. „Effective Criminal Defence in Europe Executive Summary and Recommendations”. *Ius Commune Europaeum*, Intersentia, Antwerp – Oxford – Portland, 2010. 8.

⁵ Váradi Ágnes. „Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés fogalmának alkalmazása válsághelyzetekben”. *Miskolci Jogi Szemle* 18., 1. sz. (2023): 5–18, 6. DOI: 10.32980/MJSz.2023.1.5.

II. Nemzetközi Alapelvek

A tisztességes eljáráshoz való jog a jogállamiság alapvető eleme, amely biztosítja, hogy mindenki pártatlan és egyenlő bánásmódot kapjon bírósági eljárások során. A tisztességes eljárás mint korábban említett büntetőeljárásjogi cél megfogalmazódása emberi jog. Lényegében a másik büntetőeljárásjogi célt – az ártatlanok megbüntetése esélyének minimalizálást – segíti elő.⁶

A tisztességes eljáráshoz való joggal számos nemzetközi dokumentum foglalkozik.⁷ Ezek közül irányadó az Emberi Jogok Európai Egyezménye (1950, a továbbiakban: EJEE) 6. cikke lesz.

Az EJEE 6. cikk értelmében a tisztességes eljárás számos emberi jogot foglal magába, pl. az ártatlanság védelme, pártatlan bíróhoz és független bírósághoz való hozzáférés, a vád megismerésének joga, a nyilvános és ésszerű időn belüli tárgyalás joga, az eljárás során az egyenlő felek esélyeinek biztosítása, és ilyen a védelemhez való jog is.

Az emberi jogok között különleges helyet foglal el a büntetőeljárásban a védelemhez való jog. A büntetőeljárás jog általános tartalmú normája, alapelv (elméleti kategória). Az alapelvek meghatározzák a büntetőeljárás rendszerét, működését, az eljárásban részt vevők jogainak és kötelességeinek lényeges elemeit.⁸

A védelemhez való jog a büntetőeljárásokban az Európai Unió egészében érvényesülő eljárási jogként, alapelvként van jelen – egyfajta „közös minimum”.⁹ Ez a büntető igazságszolgáltatás egyik alapelve, és előfeltétele annak, hogy a tisztességes eljárás megvalósuljon. A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmány 14. cikke és az EJEE 6. cikke deklarálja.

Az EJEE 6. cikk 3. §-ának a védelemhez való jogra vonatkozó követelményei tehát a tisztességes eljáráshoz (tárgyaláshoz) való jog részeként értelmezendők, és céljuk, hogy a büntetőeljárás egészének méltányosságát biztosítsák. E garanciákat az eljárás összefüggésében kell értelmezni, mivel a céljuk nem önálló, hanem az eljárás igazságosságához való hozzájárulás.¹⁰ Ilyen követelmények pl. A megfelelő idő, az önvédelemhez való jog, az „ingyenes” jogi segítségnyújtás.

A „védelem” legtágabb értelemben a vádlott azon lehetősége, hogy vitassa a vád feltételezéseit.¹¹ Általában a nemzetközi büntetőeljárásban kétféleképpen közelíti meg a szakirodalom: egyrészt tág

⁶ BÁRD 2004, 49.

⁷ Pl. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (1948), a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966), az Emberi Jogok Európai Egyezménye (1950), az Amerikai Emberi Jogi Egyezmény (1969), az Afrikai Emberi és Népek Jogainak Chartája (1981), valamint a Nemzetközi Büntetőbíróság statútuma, a genfi egyezmények és különféle nemzetközi humanitárius jogi és büntetőjogi alapokmányok, melyek a tisztességes eljáráshoz való jogot elidegeníthetetlen és alapvető jogként rögzítik. Ld. Vitalii GUTNYK. „The Right to Defence in Criminal Proceedings: International Law Aspects”. Vilnius University Press, Vol. 124 (2022): 94–106, 95–96. DOI: 10.15388/Teise.2022.124.7.

⁸ Holé Katalin. „A büntetőeljárás alelvei”. In: HACK Péter (szerk.). *Büntetőeljárás jog I.* (Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 2024) 83–102, 83.

⁹ Erik HERTOOG. „Directive 2010/64/EU of the European Parliament and of the Council on the Right to Interpretation and Translation in Criminal Proceedings: Transposition Strategies with Regard to Interpretation and Translation”. *MonTI. Monografías de Traducción e Interpretación*, Universitat de València Alicante, España, núm. 7 (2015): 73–100, 80.

¹⁰ Viktor BERCES. *Chapters from the Scope of Hungarian Criminal Law and Criminal Procedure Law*. Cluj-Napoca: Forum Iuris publishing house, 2024. 121.

¹¹ Michele SIMONATO. „Defence Rights and the Use of Information Technology in Criminal Procedure”. *International Review of Penal Law*, YP Special Report, Vol. 85 (2024): 261–310, 273.

értelemben magában foglalja az önvédelmet és a más személy, különösen a védő közreműködésével történő védekezést; másrészt szűk értelemben ez a védő védői tevékenysége.¹² A magyar szabályozás a védelem tág értelmezését valósítja meg, vagyis a vádlottnak (1) joga van a hatékony védelemhez a büntetőeljárás minden szakaszában, és (2) joga van ahhoz, hogy személyesen védekezzen, és hogy védőügyvédet bízjon meg a védelem ellátásával.¹³

A nemzetközi szinten meghatározott alapelvek, és az azokkal kapcsolatos nemzetközi bírósági döntések [pl. Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: EJEB)] zsinórmértékül szolgálnak a nemzeti szinteken megvalósuló szabályozásokhoz, gyakorlatokhoz. Így például ennek a magyar jogban is tükröződnie a jogalkotásban és a jogalkalmazásban egyaránt.¹⁴

III. Magyar Kontextus: A Védelemhez Való Jog

A hazai szabályozásban a büntetőeljárás alapelve a védelemhez való jog.

Az Alaptörvény a védelemhez való jogot alkotmányos alapjogként rögzíti, kimondva, hogy a büntetőeljárás alá vont személyeknek az eljárás minden szakaszában biztosított a védelemhez való jog. A védelem szabadságának garanciájaként az Alaptörvény úgy rendelkezik – abszolút jogként –, hogy a védő nem vonható felelősségre a védelem ellátása során kifejtett véleményéért.¹⁵

A védelemhez való jog egy hárompólusú jogviszony: 1. a terhelt joga, 2. a bünyügyi hatóságok kötelezettsége, illetve 3 a védőnek joga és kötelezettsége biztosítani.¹⁶

A védelemnek két fő alakzatát ismeri a szakirodalom: az anyagi (materiális) és az alaki (formális) védelmet. A megkülönböztetés szerint materiális védelmet az eljáró hatóságok, a nyomozó szervek, az ügyész és a bíróság fejtenek ki, amelyek a mentő-, valamint a büntetőjogi felelősséget enyhítő körülményeket is kötelesek figyelembe venni. Materiális védelemnek tekintik továbbá azt a védelmet is, amelyet a terhelt maga lát el. A formális védelemnek a védő által kifejteti védelmi tevékenység tekinthető.¹⁷

A magyar büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) 3. §-a szabályozza a védelem jogát, s kimondja, hogy a terheltnek a büntetőeljárás minden szakaszában joga van a hatékony védelemhez, azaz az elfogott személyt az elfogás, illetve az előállítás kezdetétől megilleti.¹⁸ A törvény garantálja a terhelt számára mind az anyagi, mind az alaki védelmet.¹⁹

¹² GUTNYK 2022, 96.

¹³ Be. 3. §

¹⁴ Gácsi Anett Erzsébet. „A hatékony védelemhez való jog az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatában”. *Magyar Rendészet*, 3. sz. (2018): 11–22, 12. DOI: 10.32577/mr.2018.3.1.

¹⁵ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) XXVIII. cikk (1)-(3) bekezdés; 20/2005. (V. 25.) AB határozat.

¹⁶ GÁCSI 2018, 14.

¹⁷ HOLÉ 2024, 91.; GÁCSI 2018, 14.

¹⁸ 23/2003. (VI. 24.) BM–IM együttes rendelet 4. §.; Kádár András Kristóf. „A tisztességes eljáráshoz és a védelemhez való jog húsz éve Magyarországon”. *Fundamentum* 4. sz. (2009): 69–87, 81.

¹⁹ Továbbá: 1) Ez a védelem kiterjed arra, hogy a terhelt saját maga védekezzen, illetve arra is, hogy jogi képviselőt, azaz védőt kérjen maga mellé. 2) A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság kötelesek védőt kijelölni, ha a törvény ezt előírja, valamint kötelesek biztosítani a megfelelő időt és körülményeket arra, hogy a terhelt és védője fel tudjanak készülni a védelemre. 3) Továbbá a terhelt jogosult arra, hogy a tárgyalások ideje alatt szabadlábban védekezzen, amennyiben ez nem veszélyezteti az eljárást. 4) Ezen túlmenően a

A védelemhez való jog az egyetlen korlátozható büntetőeljárás jog, és korlátozásának egyetlen esete a kötelező képviselő, amely esetben a terheltnek nincsen lehetősége a kizárólagos személyes védekezés melletti döntésre.²⁰ Ekkor egy másik alkotmányos érték (jelen esetben az állami büntetőhatalom érvényesüléséhez fűződő társadalmi érdek) érvényesüléséhez szükséges a védelemhez való jog (arányos) korlátozása.²¹

IV. Az Alapelvek és a Digitalizáció Találkozása

A helyszínekkel, kapcsolattartással, módozatokkal stb. kapcsolatos tárgyalótermi technológiák megjelenése az említett két alapelv érvényesülésére alapjaiban kihatott. Ezen technológiák száma és típusa jogrendszerenként változó. Azonosításukhoz közelebb segíthet SIMONATO hármas felosztása, aki a tisztességes eljáráshoz és az védelemhez való jogokra gyakorolt hatásuk szerint különböztette meg a tárgyalótermi technikákat.²²

1) Illusztratív bizonyítékok: Ezeket a technológiákat a bizonyítékok szemléltetésére és megértésének segítésére használják, különösen összetett információk vizuális ábrázolására (pl. bűncselekmény helyszínének 3D-s modellje, események rekonstrukcióját segítő animált grafika).

2) Számítógépen generált érdemi bizonyítékok: Ezek a technológiák közvetlen tárgyi bizonyítékként szolgálnak a bíróság előtt (pl. digitális pénzügyi tranzakciós nyilvántartás, ami alátámasztja a pénzmozgásokkal kapcsolatos vádat, vagy egy telekommunikációs adatbázis, ami a gyanúsítottak közti kapcsolatokat bizonyítja).

3) Az igazságszolgáltatás hatékonyságát növelő intézkedések. Így a papíralapú dokumentumok digitalizálására irányuló reformok (pl. e-akta), jegyzőkönyvek algoritmus segítségével történő rögzítése, interneten keresztüli nyilvános információhozzáférés, vagy a távoli meghallgatás stb.²³

A távmeghallgatás tehát a tárgyalótermi technológiának egyik klasszikus példája, amely lehetővé teszi a vádlott számára, hogy távoli helyszínről is részt vehessen a tárgyaláson. Ilyenkor két vagy több személy különböző helyszínekről valós időben kommunikáljon egymással videó és hang segítségével.

Ehhez kamerákra, mikrofonokra, monitorokra és hangszórókra van szükség, és gyakran internetkapcsolaton keresztül történik. Az ilyen technológia bevezetése óta számos nemzeti rendszer integrálta eljárási kódexeibe használatát, különösen akkor, ha a vádlott börtönben vagy külföldön tartózkodik.²⁴

hatóságoknak kötelességük, hogy figyelembe vegyék a terhelt javára szolgáló, őt esetleg felmentő vagy büntetőjogi felelősségét enyhítő körülményeket, és ezeket hivatalból, tehát külön kérés nélkül is figyelembe vegyék az eljárás során.

²⁰ M. Balázs Ágnes. „Védelemhez való jog”. In: Balogh Zsolt és Schanda Balázs (szerk.). *Alkotmányjog – Alapjogok*. Második, átdolgozott kiadás (Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara, 2014) 284-285.

²¹ KÁDÁR 2009, 79.

²² SIMONATO 2024, 292.

²³ SIMONATO 2024, 293–294.

²⁴ SIMONATO 2024, 295.

V. Nemzetközi Példák a „Táv meghallgatás” Megjelenésére

Jelen esszé az említett alapelvek és a távmeghallgatás találkozásának nemzetközi példáira az EJEB gyakorlatát emeli ki.

1) Asciutto kontra Olaszország²⁵

Az ügy háttérében egy olasz állampolgár, Santo Asciutto áll, aki 1994 óta van börtönben, és több bűncselekmény, köztük gyilkosságok miatt életfogytiglan börtönbüntetésre ítélték, keresetet nyújtott be az Európai Emberi Jogi Bírósághoz 2002-ben. A kereset az olasz állam ellen irányult, mivel Asciutto-t különleges, szigorú börtönrendszer alá helyezték, amely számos, a személyes szabadságát korlátozó intézkedést tartalmazott, például a telefonhívások számának és időtartamának korlátozása, levelezésének cenzúrázása, és az egyéb fogvatartottakkal való kapcsolattartás tilalma. Jelen esszé szempontjából az a fontos, hogy az EJEB vizsgálta, hogy – mivel Asciutto bírósági tárgyalása nem a hagyományos módon zajlott, hanem távmeghallgatás formájában –, felmerült-e a tisztességes eljáráshoz való jog megsértése, különösen a személyes jelenlét és védelem biztosítása szempontjából. Megállapította, hogy Asciutto jogait az EJEE 6. cikk szerint (igazságszolgáltatásban való részvétel biztosítása) megsértették. A bíróság úgy ítélte, hogy a büntetés-végrehajtási bíróságok nem döntöttek kellő időben a felperes kereseteiről, és hogy a minisztériumi rendeletek rendszeres meghosszabbítása figyelmen kívül hagyta a bíróságok döntéseit. Ennek következtében a bíróság úgy ítélte meg, hogy a felperes nem kapott megfelelő jogorvoslatot, ami sértette a tisztességes eljáráshoz való jogát.

2) Sakhnovskiy v. Oroszország²⁶

Ebben az ügyben a strasbourgi bíróság a digitális technológia alkalmazását értékelte, különösen a vádlottnak és védőjének titkos kommunikációs jogát a távmeghallgatás során. Az orosz állampolgár, Sergey Veniaminovich Sakhnovskiy sérelmezte, hogy a vele szembeni büntetőeljárás sértette az EJEE 6. cikk 1. és 3. § (c) pontjait. Álláspontja szerint az ellene indult eljárásban nem kapott ingyenes jogi segítséget, és hogy nem tudott hatékonyan védekezni, mivel videókapcsolaton keresztül kommunikált a fellebbviteli bírósággal. Az EJEB úgy ítélte meg, hogy a kérelmező nem kapott megfelelő jogi segítséget az eljárásban, ezáltal sérült a védelemhez való joga. Tehát a bíróság megállapította, hogy a távmeghallgatás megsértette a tisztességes eljáráshoz való jogot (6. cikk 1. és 3. § (c) pont), és kártérítést ítélt meg Sakhnovskiy-nak.

3) Marcello Viola v. Olaszország²⁷

Marcello Viola, olasz állampolgárt az olasz maffia tagjaként elkövetett bűncselekmények miatt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték, és speciális büntetés-végrehajtási szabályok vonatkoztak rá, amelyek jelentősen korlátozták a külvilággal való kapcsolattartását. A kérelmező az EJEB előtt előadott keresetében az EJEE 6. cikk (1) és (3) bekezdésében biztosított jogai sérelmét állította, mivel a fellebbviteli tárgyaláson kizárólag telekommunikációs eszköz útján vehetett részt, ami megnehezítette számára a védekezéshez való jogának gyakorlását. Az EJEB az ügyben hozott döntésében kifejtette, hogy a bírósági tárgyaláson való személyes jelenlétéhez való jog különösen fontos, mivel egyrészt biztosítja a vádlott jogát, hogy jelen legyen a tárgyaláson,

²⁵ Asciutto kontra Olaszország, 35795/02, 2007. november 27.

²⁶ Sakhnovskiy kontra Oroszország, 21272/03, 2010. november 2.

²⁷ Marcello Viola kontra Olaszország, 45106/04, 2006. október 5.; vö. Madarasi Anna. „A tisztességes online tárgyaláshoz való jog”. (2022): 427–440, 429. DOI: 10.56966/2022.29.Madarasi.

másrészt lehetővé teszi a bizonyítás hitelességének ellenőrzését, valamint annak összefüggését a tanúvallomásokkal. Az EJEB az ügyben úgy ítélte meg, hogy bár a távmeghallgatás alkalmazása nem ellentétes az Egyezményel, mindig alaposan meg kell vizsgálni, hogy az online részvétel jogszerű módon történt-e, és hogy az eljárás megfelelt-e a 6. cikk követelményeinek. Az EJEB arra a következtetésre jutott, hogy a kérelmezőnek nem okozott hátrányt a fellebbviteli tárgyaláson való telekommunikációs eszköz útján történő részvétel, és megfelelően gyakorolhatta az Egyezmény 6. cikkében biztosított jogait.

A három említett ügyben mind a tisztességes eljáráshoz való jog, mind a védelemhez való jog, mint alapvető emberi jogok kerültek vizsgálat alá. Ezek esetleges sérelme a digitális technológiák, különösen a videokonferencia használata során végzett eljárási cselekményekhez kapcsolódik.

VI. Magyar Kontextus: A „Távmeghallgatás”

Magyarországon a távmeghallgatás a zártcélú távközlő hálózaton keresztül történő tárgyalás lehetőségét jelentette először (2002. évi I. törvény).²⁸ Ettől kezdve hazánkban is lehetővé vált a tárgyalások ilyen módon történő megtartása. A jogintézmény bevezetését elsősorban a tanúk védelme, kímélete és az áldozatvédelem iránti fokozott igény indokolta, de jelentős szerepe volt a határokon átnyúló bűnözés elleni küzdelemnek, a nemzetközi jogi szabályozás fejlődésének, valamint az eljárások minél gyorsabb és biztonságosabb lebonyolítása iránti érdekeknek is.²⁹

Napjainkban már a telekommunikációs eszköz használatával megvalósuló tárgyalás felel meg a távmeghallgatás fogalmának a magyar jogrendszerben. Ezt a 2018. július 1-jével hatályba lépő magyar büntetőeljárás kódex, azaz a Be. alakította ki, egyrészt szakítva a régi elnevezéssel, másrészt új alapokra helyezve a jogintézményt. A változás lényege abban áll, hogy a telekommunikációs eszközök használata az eljárási cselekményeken való részvétel biztosításának egyik eszközévé vált, miközben a tanúvédelem funkciója az új jogintézményben csupán mellékes, járulékos hatásként jelenik meg.³⁰

Érdeemes kiemelni tehát, hogy a Be. előrelépést tett a digitális technológiák irányába, amikor bevezette a telekommunikációs eszköz használatának fogalmát és egyes részletszabályait: használatának elrendelése, jelenlévő személyek, eljárási szabályok, jegyzőkönyv, személyazonosság védelme (Be. 120–126. §§).

A Be. ezt követő módosításai a telekommunikációs eszközök által elérhető lehetőségek, így különösen a telekommunikációs jelenlét biztosítására irányultak. Így törvényben megjelent 2021-től kezdődően a személyek szélesebb körét magába foglaló telekommunikációs eszköz használati szabályozás, mely a következő személyi köröket érintette: védő, bírósági ügyintéző, szaktanácsadó, jogszabályban meghatározott más személy, bűncselekmény elkövetésével megalapozottan

²⁸ Hatályba lépett 2003. július 1-jén az 1998. évi XIX. törvény (Be.) módosításaként elfogadott 2002. évi I. törvény 146. §-ával.

²⁹ Bogotyán Róbert. „Telekommunikációs eszközök alkalmazása a büntetés-végrehajtásban, az igazságszolgáltatás és a jogérvényesítés hatékonyságának növelése céljából”. *Börtönügyi Szemle*, 4. sz. (2018): 15–26, 16.

³⁰ KRÁMER és LUKOVICS 2021, 7.

gyanúsítható személy.³¹ A következő nagy lépést pedig 2022. március 1.-től az egyszerűsített telekommunikációs jelenlét intézményének megjelenése jelentette (Be. 126/A–B. §§),³² majd 2024. március 1.-től ennek kiegészítése, a védő egyszerűsített telekommunikációs jelenlétnek biztosítására vonatkozó (Be. 126/C.§), továbbá az ügyész, illetve a nyomozó hatóság tagjának telekommunikációs eszköz útján való jelenlétére vonatkozó szabályozás (Be. 126/D. §).³³

A telekommunikációs eszközök használata értelmében az eljárási cselekményen jelenlétre kötelezett vagy jogosult személyek számára a részvétel telekommunikációs eszközön keresztül is biztosítható.³⁴ Ilyenkor az eljárási cselekmény két helyszínen zajlik: az eljáró szerv helyszínén és az elkülönített helyszínen, ahol a résztvevő tartózkodik. Fontos kiemelni, hogy a résztvevő tartózkodási helyén legalább egy, meghatározott más személynek jelen kell lennie.³⁵ A folyamatos kapcsolatot elsősorban a videokonferencia (kép- és hang) biztosítja, kivételes meghatározott esetekben telefonkonferencia (csak hang).³⁶ A videokonferencia olyan telekommunikációs eszközön valósul meg, melyet az eljáró szerv biztosít – azaz ilyenkor a bíróság vagy egyéb szerv, illetve a büntetés-végrehajtási intézet elkülönített helyiséget biztosít az elektronikus hírközlő hálózat útján történő meghallgatás lefolytatásához.³⁷ A telekommunikáció célja az érintett személy jelenlétének biztosítása bármely eljárási szakaszban, akár a teljes tárgyalás alatt is.

Ezzel szemben az egyszerűsített telekommunikációs jelenlét nagyobb szabadságot jelent, s két fő pontban tér el a korábbi megoldástól. Egyrészt az eljárási cselekményen történő jelenlétre kötelezett vagy jogosult személy használhatja az általa biztosított és működtetett eszközt ahhoz, hogy a kommunikációs kapcsolat megvalósuljon az eljárási cselekmény helyszíne és az elkülönített helyiség között.³⁸ Tehát nem az eljáró szerv biztosítja az eszközt. Másrészt az egyszerűsített telekommunikációs jelenlét azt jelenti, hogy az eljárási cselekmény akkor is lefolytatható bizonyos esetekben, ha az elkülönített helyszínen csak az említett személy van jelen.³⁹ Ezáltal az elkülönített helyszín pontos elhelyezkedése lényegében sokadlagos kérdéssé vált.

Azért, hogy az egyszerűsített kommunikációs jelenlét a nagyobb szabadság ellenére ne eredményezzen a gyakorlatban a visszaéléseket vagy a hitelesség csorbulásának kockázatát, a Be. több részletszabályt is bevezetett. Ilyenek pl., hogy az elkülönített helyszínre vonatkozó tartalmi követelmények szigorúbbá váltak, a helyszínnek képesnek kell biztosítani az eljárási cselekmény zavartalan, befolyásmentes lefolytatását; vagy, hogy az egyszerűsített telekommunikációs jelenlét

³¹ A 2021. január 1.-től hatályos 2020. évi XLIII. törvény 271. § 19.-a a Be. 122. § (6) bekezdést, § 20.-a a Be. 123. § (1) bek. c) pontját, 271. § 14. pontja a Be. 124. § (3) bekezdését módosította. A 2022. március 1.-től hatályos 2021. évi CXXXIV. törvény 176. § (1) bekezdése a Be. 123. § 81) bek. e) pontját, 176. § (2) bekezdése a Be. 123. § (2) bekezdését módosította.

³² A módosítást a 2021. évi CXXXIV. törvény 177. § -a illesztette be a Be.-be.

³³ A módosítást a 2023. évi XCVII. törvény 79–80. §§-a illesztette be a Be.-be.

³⁴ Be. 120. § (1) bekezdés.

³⁵ Ilyen személyek a Be. 123. § (1) bekezdés c) vagy d) pontjában meghatározott személyek köre vagy jogszabályban meghatározott más személyek. Azaz „nyomozó hatóság tagja, az ügyész, az alügyész, az ügyészségi fogalmazó, a bíró, a bírósági titkár, a bírósági fogalmazó, a bírósági ügyintéző” [...] fogva tartott személy esetében a fogva tartást végrehajtó intézetnek a fogva tartott személy személyazonosságának megállapítására feljogosított dolgozója.”

³⁶ Jancsó Gábor: Nagykommentár a 120. §-hoz. In: Polt Péter, Miskolczi Barna, Vida József és Karner Zsanett (szerk.): *Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez* (Budapest: Wolters Kluwer Hungary, 2018).

³⁷ BOGOTYÁN 2018, 15–26.

³⁸ Be. 126/A. §.

³⁹ Be. 126/B. § (1) bekezdés.

során kizárólag kép és hang egyidejű továbbítására alkalmas eszköz használható, hiszen kizárólag ez a megoldás képes biztosítani az elkülönített helyszínen történtek megnyugtató nyomon követését, ellenőrzését.⁴⁰ Illetve ilyen az is, hogy egyszerűsített telekommunikációs jelenlét kizárólag az érintett hozzájárulásával valósulhat meg.⁴¹

Magyarországon ezen jogintézmények hatékony működésének feltételrendszerét elkezdték kiépíteni. 2012-ben 17 távmeghallgatás zajlott 5 bíróságon. 2013-ban már 62 alkalommal, hat helyszínen, leginkább a Pesti Központi Kerületi Bíróságról (48 eset) érkezett igény jogsegélykérelem ügyében, főként Hollandiával, Romániával és Olaszországgal. 2014-ben 77 távmeghallgatás volt, melyből 11 belső informatikai hálózaton, míg 66 nemzetközi ügyben. 2015-ben 208 alkalomra emelkedett a távmeghallgatások száma. A Belügyminisztérium 2017-ben elindította a „VIKI” projektet, melynek célja egy központosított videokonferencia-platform kiépítése volt.⁴²

Az Országos Bírósági Hivatal által meghirdetett, elektronikus bírósági ügyintézésére irányuló Via Video projekt keretében 2018 szeptemberétől megindult a bíróságok digitális eszközökkel felszerelése. Ennek célja az volt, hogy a bíróságok munkáját a XXI. századi technikai eszközökkel támogassa, és lehetővé tegye a bírósági tárgyalóterem összekapcsolását távmeghallgatásra a nemzetközi és belföldi intézményekkel, valamint más bíróságokkal.⁴³ 2022-re az országban 202 helyszínen alakítottak ki távmeghallgatási végpontokat. Jelenleg minden járásbíróság, törvényszék, ítélőtábla és a Kúria rendelkezik olyan tárgyalóteremmel, amely telekommunikációs eszközzel van felszerelve, így minden bírósági tárgyalóterem elérhető videokonferencia segítségével.⁴⁴ Ez számokban azt jelenti, hogy 2019-ben országosan 6426 távmeghallgatást bonyolítottak le a bíróságok, 2020-ban ez a szám 20 569-re, majd 2021-ben 29 157-re emelkedett.⁴⁵

A Be. módosításának célja a digitális technológiákban rejlő előnyök kiaknázása, így a törvény biztosítja a társadalom széles körei számára rendelkezésre álló elektronikus eszközök használatát, mindezt egyszerűsített telekommunikációs jelenlétként határozza meg. Ez a szabályozás jelentősen bővíti a „távmeghallgatás” alkalmazásának lehetőségét, egyúttal ez kihat a terhelti jogokra – így a védelemhez való jogra is.

Amíg a tanú kihallgatása és a tolmács közreműködésének biztosítása távmeghallgatás útján biztosítható a büntetőeljárás teljes ideje alatt,⁴⁶ addig más szabályozás vonatkozik a terheltre. Ez azt jelenti, hogy ezek a személyek, akár a tanú, akár a tolmács, távolról is részt vehetnek az eljárásban – az egyszerűsített telekommunikációs jelenlét értelmében: akár teljesen egyedül is lehetnek az elkülönített helyiségben. Ezzel szemben kizárólag a nyomozás szakaszában lehet a szakértőt meghallgatni és a terheltet kihallgatni távmeghallgatás módján (amennyiben az eljárás specifikus körülményei ezt indokolják). Ez fontos különbséget jelent, mivel a védelemhez való jog

⁴⁰ JANCSÓ 2018.

⁴¹ Be. 126/A. § (3) bekezdés.

⁴² Pető Linda és Czékmann Zsolt. „A távmeghallgatásos eljárások tapasztalatai a büntetőeljárásban, különös tekintettel a COVID–19 járványra”. *Infokommunikáció és Jog* 79, 2. sz. (2022): 21–25.

⁴³ Magyarország Bíróságai. „Digitális Bíróság / Távmeghallgatás – VIA VIDEO PROJEKT”. <https://birosag.hu/birosagokrol/digitalis-birosag/tavmeghallgatás-via-video-projekt> (letöltve: 2024. 11. 10.).

⁴⁴ GELENCSÉR 2023, 258.

⁴⁵ TÓTH 2024, 194

⁴⁶ Be. 120. § (3) bekezdés.

biztosítása érdekében a terhelt személyes jelenléte a tárgyalások során gyakran elengedhetetlen, hogy biztosított legyen a jogorvoslati lehetősége és a személyes védelem.

VII. A Világjárvány Hatása

Az igazságszolgáltatásban használt digitális eszközök fejlődése már a világjárvány előtt is jelentős ütemben zajlott, mivel az Európai Unió és az Európa Tanács is ösztönzi a digitalizációt minden területen.⁴⁷ Azonban ha mindenképpen olyan cezúrát szeretnénk tenni e fejlődési folyamatban, mely a védelemhez való jog érvényesülését érinti, akkor azt biztosan a Covid19-világjárvány jelenti. Miután a WHO 2020. március 11-én pandémiává nyilvánította, világossá vált, hogy a járvány kihívásokat jelent a bíróságok és igazságügyi hatóságok számára világszerte.⁴⁸ A koronavírus-járvány alatt bevezetett jogszabályi változtatások célja a büntetőeljárások lefolytatásának biztosítása volt, amely mind az állam büntetőjogi igényeinek, mind az áldozatok és a társadalom elvárásainak megfelel. Ugyanakkor ezeknek a szabályoknak arányban kellett állniuk a terhelt jogokkal – így a védelemhez való joggal is, különösen a személyes jelenlét és a hatékony részvétel szempontjából.

Nemzetközi szinten vizsgálva, a Covid19-világjárvány felgyorsította a technológiai megoldások bevezetését. A járvány miatti interperszonális kapcsolatok csökkentése érdekében a bíróságok sokáig nem folytatták eljárásaikat, s csak végső esetben váltak lehetővé a közintézményekben az online tárgyalások.

Például Angliában a 2020-ban bevezetett helyreállítási intézkedések közül az egyik kiemelt volt a bírósági rendszer helyreállítása. 2020 májusára már 34 bíróságon működött felhőalapú videoplatform, és több mint 2000 tárgyalást tartottak ezen a rendszeren. Június és szeptember között a bíróságok újraindultak, és több mint 30 000 online tárgyalást tartottak.⁴⁹

A videokonferencia alkalmazása nem minden bírósági ügyben ideális, ezért a bírósági cselekményeket

három csoportra osztották: könnyen elvégezhetőek videokonferenciával, nehézkesek, de lehetségesek, és amelyek nem végezhetőek el így. Ez alapján az a konszenzus született meg, hogy a büntetőeljárásokban a felek és jogi képviselőik továbbra is a bíróság épületében kell, hogy jelen legyenek, míg a tanúk online is megjelenhetnek.⁵⁰

Magyarországon a szabályozás a Covid19-világjárvány okozta technikai változásokat a következő csoportokban jelölte meg:

- Távmeghallgatás prioritása: A korábbi szabályokhoz képest a távmeghallgatás még hangsúlyosabbá vált, és a járványhelyzet miatt sok esetben kötelezővé tették, szűkítve a

⁴⁷ GELENCSÉR 2023, 251.

⁴⁸ VÁRADI 2023, 14.

⁴⁹ Barry GODFREY, Jane C. RICHARDSON and Sandra WALKLATE. „The Crisis in the Courts: Before and Beyond Covid” *The Advance access publication*: 2021. november 17., *British Journal of Criminology* 62. sz. (2022): 1036–1053, 1039–1047. DOI: 10.1093/bjc/azab110.

⁵⁰ Radosław OLSZEWSKI and Amadeusz MAŁOLEPSZY. „Exercise of the Right to Defence in Criminal Proceedings during the COVID-19 Pandemic with Particular Reference to the Relation Between the Accused and the Defence Counsel”. *Białystok Legal Studies / Białostockie Studia Prawnicze* 27., 2. sz. (2022): 223–236, 224–228. DOI:10.15290/bsp.2022.27.02.13.

hatóságok mérlegelési jogkörét. Erre jó példa a fogva tartottak esete, ugyanis a büntetés-végrehajtási bíró eljárásaiban a távmeghallgatást kellett előnyben részesíteni, ami gyorsítja az eljárásokat, de növelheti a személyes jelenléttel kapcsolatos jogsérelem kockázatát. Még olyan esetekben is előnyben részesítették a távmeghallgatást, ahol a személyes jelenlét nem sértette volna a járványügyi előírásokat. Ezzel a távmeghallgatások száma jelentősen megnőtt.

- Kizárólag hangkapcsolatot biztosító eszközök szélesebb használata: Ez a korábban említett kivételes eset a Be.-ben, a telefonkonferencia (csak hang). Ez egyrészt egyszerűbbé tehető az eljárási cselekmény lebonyolítását, másfelől pedig jelenthette a terhelti jogok szűkülését és a részvételi lehetőségek korlátozását is.
- Terhelt hozzájárulásának mellőzése: A távmeghallgatás a terhelt beleegyezése nélkül is elrendelhető, ami csökkenti a személyes jelenlét lehetőségét. Ez egyértelműen a terhelti jogok sérülését jelenti.
- Jogorvoslati lehetőségek szűkülése: Nem lehet jogorvoslattal élni a telekommunikációs eszköz használatára vonatkozó döntésekkel szemben, ami korlátozza a tisztességes eljáráshoz való jogot.⁵¹

A távmeghallgatások ki nem mondott prioritizálása, illetve a terhelti hozzájárulás mellőzése és a jogorvoslati lehetőségek szűkülése egyértelműen a tisztességes eljárás jogának sérüléséhez vezetnek. A jogalkotó gyakorlatilag az online tárgyalásokat tekintette főszabálynak, és csupán abban adott mérlegelési jogkört a bírónak, hogy egyes eljárási cselekmények halaszthatók-e. Azokban az esetekben, amikor az eljárási cselekményeket halaszthatatlannak ítélték, sérült a tisztességes eljárás joga, mivel nem biztosították a minden körülményt figyelembe vevő döntéshozatalt, valamint a terhelt számára nem volt biztosítva a jogorvoslati lehetőség.

⁵¹ KRÁMER és LUKOVICS 2021, 12–14.

VIII. Esetleges Jogsérelmek a Távmeghallgatás Során

A távmeghallgatások elterjedése a büntetőeljárásokban számos előnyt és kihívást egyaránt felvetett, különösen a védelemhez való jog, valamint a tisztességes eljárás biztosítása szempontjából. Bár a virtuális tárgyalások költséghatékonyabbak és gyorsabbak lehetnek, a jogok érvényesülésére gyakorolt hatásuk nem elhanyagolható, és több aggályt is felvetnek a jogalkalmazók és jogvédők körében.

A távmeghallgatások egyik legfőbb előnye a költségek csökkentése, a fogvatartottak szállításának minimalizálása és a tárgyalások gyorsabb lebonyolítása, különösen olyan helyzetekben, amikor a vádlott vagy tanú nehezen elérhető személyesen, ezzel csökkenthető a bíróságok leterheltsége, és gyorsabbá válhatnak az eljárások.⁵² Emellett a távmeghallgatások lehetőséget adnak arra, hogy a vádlottak, tanúk vagy ügyvédük könnyebben részt vegyenek a tárgyalásokon, különösen, ha fizikailag nem elérhetők a bíróság előtt. Azonban mindezek az előnyök nem mentesek a hátrányoktól, és számos jogi és technikai problémát is felvetnek.

A távmeghallgatások egyik alapvető aggálya a kommunikációs csatorna korlátozottsága – így potenciálisan sérülhet a védelemhez való jog.

Egyik oldalról ez azt jelenti, hogy személyes jelenlét hiánya, azaz a technológiai eszközök használata megnehezítheti a vádlottnak és védőjének a megfelelő kommunikációt, különösen a bizalmas konzultációk során.⁵³ A bíróság előtt történő online meghallgatáskor a vádlott és ügyvédje közötti négy szemközti konzultáció nem biztosított a hagyományos módon, ami a védelem hatékonyságát és az ügyvéd megfelelő képviseletét is befolyásolhatja.

Másik oldalról pedig, bár a videokonferencia megfelelően közvetítheti a verbális kommunikációt, azonban dehumanizáló hatása lehet. Ez azt jelenti, hogy a non-verbális jelek – például arckifejezések, testbeszéd, szemkontaktus, gesztusok – nem mindig észlelhetők teljes mértékben, ami akadályozhatja a bíró vagy az ügyvéd helyes ítéletalkotását.⁵⁴ Vagyis ilyenkor nem biztos, hogy minden információ maradéktalanul átadható, ami befolyásolhatja a bíró ítélezési folyamatát és a vádlott szavahihetőségét. Továbbá a börtönőrök felügyelete alatt álló vádlottak máshogy nyilvánulhatnak meg, így a bíró kevesebb személyes információval rendelkezhet a vádlott viselkedéséről, ami a tárgyalás tisztességét is kérdőjelezheti.⁵⁵

Harmadik oldalról pedig – olyan jogrendszerekben ahol a nyilvánosság és az esküdtszéknek van nagyobb szerepe – az egyik legnagyobb jogi aggály a fogva tartott személyek képernyőn való megjelenítése. Ez különböző hatásokat gyakorolhat a közönség és a bíróság számára. Például, ha a vádlott háttérként rácsos vagy üvegezett fal előtt jelenik meg, az a bűnösség látszatát keltheti, ami sértheti az ártatlanság vélelmét. Továbbá, ha a vádlott kezén vagy lábán bilincs látható, az erősen befolyásolhatja a bíróság és a közvélemény véleményét a vádlott személyéről, még mielőtt a bíróság ítéletet hozna.

A távmeghallgatások másik alapvető aggálya volt eddig, hogy a technikai eszközök és a megfelelő helyiségek rendelkezésre állása nem mindig garantált, előfordulhat, hogy a távmeghallgatás során a vádlott nem képes kellőképpen követni a tárgyalást. Azonban ekkor sem

⁵² BOGOTYÁN 2018, 18.

⁵³ SIMONATO 2024, 295.

⁵⁴ GELENCSÉR 2023, 256.

⁵⁵ SIMONATO 2024, 296.

szabad megfelekedni az olyan lehetséges buktatókról, mint a gyenge internetkapcsolat vagy a megbízhatatlan technológia (különösen a modern technológiákat nem teljes körűen használók körében, csoportjaiban).

Ez az aggály különösen igaz, ha a terhelti oldalon (vagy más eljárási szereplőként) egy sérülékeny csoport tagja áll – például fiatalkorúak, fogyatékossgal élők vagy külföldi állampolgárok. Számukra a megfelelő technikai, fizikai és tolmácsolási segítség biztosítása kulcsfontosságú annak érdekében, hogy az eljárás tisztességes maradjon. Ha technikai eszközök nem állnak rendelkezésre vagy nem nyújtanak megfelelő támogatást, az eljárás sértheti a sérülékeny csoportok jogait.⁵⁶

A távmeghallgatások jogszerű alkalmazásának egyik kulcsfontosságú kérdése, hogy biztosítva legyen a védelemhez való jog maradéktalan érvényesülése. Az eljárás gyorsasága és a költségek csökkentése nem lehetnek olyan előnyök, amelyek a jogok csorbítását eredményezik. A videokonferenciák nem lehetnek mentségek arra, hogy az eljárás tisztességét és a védelemhez való jogot háttérbe szorítsák. A megfelelő jogszabályi és technikai háttér mellett az eljárás minden résztvevőjének biztosítani kell a megfelelő eljárási garanciákat, hogy a távmeghallgatás során is teljes mértékben biztosított legyen a tisztességes eljáráshoz való jog, különösen a vádlottak számára.

A távmeghallgatások szabályozásának jövőbeli irányai középpontjában tehát nemcsak a technológiai fejlődés áll, hanem az is, hogy miként lehetne a jövőben a jogi eljárások során a védelemhez való jogot még hatékonyabban biztosítani a digitális eszközök segítségével. Az előnyök és hátrányok mérlegelése mellett a jogalkotóknak és az igazságszolgáltatás szereplőinek folyamatosan új szabályozási irányokat kell keresniük, és kialakítani a távmeghallgatásokat úgy, hogy azok ne csorbítsák a védelemhez való jogot, és ne befolyásolják hátrányosan a tisztességes eljáráshoz való jogot.

⁵⁶ KRÁMER és LUKOVICS 2021, 6.

TAR BERNI:

Alapjogok az algoritmusok között:
A mesterséges intelligencia
és az emberi jogok a
büntető igazságszolgáltatásban

I. Bevezető Gondolatok

I.I. Állásfoglalás

Jelen esszében a mesterséges intelligencia (a továbbiakban: MI) alkalmazása mellett és ellen is kívánok érvelni a büntető igazságszolgáltatásban, s mindezt az alapjogok tükrében kívánom megtenni. Célszerűnek gondolom mindkét oldalról vizsgálni az adott témakört, ugyanis rendkívül megosztónak bizonyul jelenleg a társadalom körében. Az MI térhódítása merőben megváltoztatta a társadalmi rendszerek működését, és számos területen új lehetőségeket teremtett. A büntetőjogot, a büntető eljárásjogot, valamint a büntetés-végrehajtási jogot is érintik a technológiai változások, úgy, ahogyan az életünk minden egyes területét, s igen gyorsan a mindennapjaink részévé váltak. Az MI alkalmazása az igazságszolgáltatásban hatékonyabb döntéshozatalt és a jelenleg végeláthatatlannak bizonyuló folyamatok gyorsítását ígéri, valamint az emberi jogok érvényesülését is elősegítheti. Bár az MI bevezetése körül folyamatosan merülnek fel etikai kérdések és aggályok, véleményem szerint az MI inkább a segítségünkre lehet, a technika ésszerű és szabályozott alkalmazása jelentős előnyökkel járhat.

I.II. A mesterséges intelligencia fogalma és típusai

Úgy gondolom, hogy a digitalizáció és MI fogalmak sokszor szinonimaként kerülnek említésre, így jelen esszé keretein belül külön-külön szeretném tisztázni a fogalmakat, valamint az ezek között felmerülő összefüggést.

A digitalizálás olyan eljárás, amely során az analóg felépítésű információ számítástechnikai eszközök számára feldolgozható, digitális információvá alakul át. A digitalizálás során az eredeti dokumentumról (például szöveg, számadatsor, kép, hang vagy videó) számítógép által feldolgozható digitális jel készül.¹ Az MI működéséhez nagy mennyiségű, rendezett digitális adat szükséges, amit a digitalizáció biztosít, az MI pedig támogatja a digitalizációt, segítségével hatékonyabbá tehetők a digitalizálási folyamatok.

Az MI nem más, mint a gépek emberhez hasonló képességei, mint például az érvelés, a tanulás, a tervezés és a kreativitás. Lehetővé teszi a technika számára, hogy érzékelje környezetét, foglalkozzon azzal, amit észlel, valamint, hogy problémákat oldjon meg. Ebben az esetben a számítógép nemcsak adatokat fogad, tárol, hanem fel is dolgozza azokat és reagál rájuk. Ezek a rendszerek képesek a korábbi lépéseik hatásainak elemzésére és önálló munkára, gondoljunk csak a Chat GPT²-re.³ A digitalizáció az infrastruktúrára és a folyamatok korszerűsítésére fókuszál, míg az MI inkább az intelligens döntéshozatalra és az önálló tanulásra.

Az MI-nek két főbb fajtáját különböztethetjük meg, mégpedig a „gyenge MI-t” és „erős MI-t”. Az előbbi csak egy nagyon specifikus területen mutat intelligens viselkedést, míg az utóbbi nem

¹ <https://lexikon.uni-nke.hu/szocikk/digitalizalas/> (utolsó letöltés dátuma: 2024.11.18.)

² A ChatGPT (Generative Pre-trained Transformer) az OpenAI mesterséges intelligencia kutató laboratórium által kifejlesztett chatbot, amely a felhasználók kérdéseit valós időben értelmezi és azokra interaktív válaszokat ad értelmezőmodellek használatával. (forrás: <https://hu.wikipedia.org/wiki/ChatGPT> utolsó letöltés dátuma: 2024.11.19.)

³ <https://www.europarl.europa.eu/topics/hu/article/20200827STO85804/mi-az-a-mestersleges-intelligencia-es-mire-hasznaljak> (utolsó letöltés dátuma: 2024.11.18.)

egy elmét szimulál, hanem már maga is egy elme, ezért képesnek ⁴kell lennie az emberi intelligenciával megegyező, sőt, azt meghaladó intelligenciára. A technika jelenlegi állása szerint a legtöbb MI rendszer a „gyenge MI-nek” felel meg, ezért elvileg nem versenyeznek az emberrel, hanem hatékonyságában és teljesítményében támogatják őt. Az „erős MI” ezzel szemben képes a neki kijelölt feladatprofilon kívül is működni, ami azt jelenti, hogy alkalmazási és fejlesztési lehetőségeinek gyakorlatilag nincsenek határai, az ilyen MI rendszerek ténylegesen versenyre kelnének az emberrel.⁵ „Gyenge MI” lehet például a chatbot, digitális hangasszisztensek, mint Siri, „erős MI-nek” pedig például a Chat GPT-t tekinthetjük, pontosabban a tartalomgyártó funkcióját, továbbá egyes videójátékokat, valamint a kockázatelemzést.⁶

II. A mesterséges intelligencia előnyei és kockázatai a büntető igazságszolgáltatásban, különös tekintettel az emberi jogokra

II.I. Érvek a mesterséges intelligencia alkalmazása mellett a büntető igazságszolgáltatásban

Az Európai Parlament mesterséges intelligenciáról a büntetőjogban, és annak a rendőrség és az igazságügyi hatóságok általi felhasználásáról büntetőügyekben szóló 2021. október 6-i állásfoglalásának⁷ M. pontja felsorolja, hogy a bűnüldöző szervek mely alkalmazásokban használják fel az MI-t, többek között például az arcfelismerő technológiák, a gyanúsítottak adatbázisaiban való keresés, az emberkereskedelem vagy a gyermekek szexuális kizsákmányolása és bántalmazása áldozatainak azonosítása, az automatizált rendszámfelismerés, a beszédazonosítás, a beszélő azonosítása, a szájról olvasási technológiák, a hallás utáni megfigyelés (lövésfelderítő algoritmusok), az azonosított adatbázisok autonóm kutatása és elemzése, előrejelzés (prediktív rendfenntartás és bűnügyi forró nyomos elemzés), a viselkedésfigyelő eszközök, fejlett virtuális boncolás a halál okának megállapítására, a pénzügyi csalás és a terrorizmusfinanszírozás azonosítására szolgáló autonóm eszközök, a közösségimédia-figyelés (adatgyűjtés adatbányászati kapcsolatokhoz), és automatizált megfigyelési rendszerek különböző észlelési képességekkel (mint például szívritmusfigyelés és hőkamerák).

Az N. pontban megállapítást nyer, hogy világszerte számos országban az igazságszolgáltatás is alkalmazza az MI-eszközöket és -alkalmazásokat, többek között az előzetes letartóztatásra vonatkozó határozatok indoklása, az ítélethozatal, a visszaesés valószínűségének kiszámítása és a próbaidő meghatározása, az online vitarendezés, az ítélkezési gyakorlat kezelése és a joghoz való könnyebb hozzáférés biztosítása során.

⁴ MORENO, A. M. M.: Inteligencia artificial y derecho penal: primeras aproximaciones. Revista jurídica de Castilla y León, 2021/53., p. 183.

⁵ STAFFLER, LUKAS - JANY, OLIVER: Künstliche Intelligenz und Strafrechtspflege – eine Orientierung, Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 2020/4., p. 166.

⁶ Herke Csongor: Mesterséges intelligencia a büntetőjogi döntéshozatalban. In: Jogtudományi Közlöny, 2023/4., 167.o.

⁷ Az Európai Parlament 2021. október 6-i állásfoglalása a mesterséges intelligenciáról a büntetőjogban, és annak a rendőrség és az igazságügyi hatóságok általi felhasználásáról büntetőügyekben (2020/2016(INI))

A 2. pontban azonban hatványozottan megerősíti az állásfoglalás, hogy a Chartával és az Emberi Jogok Európai Egyezményével⁸ (a továbbiakban: EJEE) összhangban az MI-vel kapcsolatos valamennyi bűnüldözési és igazságszolgáltatási megoldásnak teljes mértékben tiszteletben kell tartania az emberi jogokat.

Az MI pontos és szabályokon alapuló működése átláthatóbbá teheti a döntéseket, ami elősegíti a jogbiztonságot és a kiszámíthatóságot. Az MI segítségével időt nyerhetünk bizonyos - kevésbé érdekes, monoton, inkább technikai jellegű - munkamozzanatok automatizálásával, mint például nyomtatványok kitöltése vagy bírósági határozatok kigyűjtése, melyek igen időigényes munkafolyamatok, s a döntés alapjául szolgálnak.⁹ Gyorsabbá teheti tehát a döntéshozatali folyamatokat, csökkentve az elhúzódó jogi eljárások miatti sérelmeket, ezáltal elősegítve a tisztességes eljáráshoz való jog¹⁰ maradéktalan érvényesülését. Az MI által hozott következetes döntések pedig minimalizálhatják a bírói önkényt, elfogultságot, hozzájárulva a pártatlanság elvének érvényesüléséhez¹¹.

Ha megfelelően programozzák, az MI révén minden ügy azonos szempontrendszer alapján kerülhet értékelésre, figyelembe véve a precedensjogot, ezáltal csökkentve a szubjektív megítélésből fakadó egyenlőtlenségeket, s biztosítva a megkülönböztetés tilalmát¹². Mindez következetes ítéleteket eredményezhet, ami hozzájárulhat az igazságszolgáltatásba vetett bizalom erősítéséhez.

Az MI által hozott döntések felelősségi kérdése nem feltétlenül indokolja az emberi beavatkozás kötelezővé tételét, hiszen az emberi döntéshozatalról sem mondható el, hogy mentes a hibáktól vagy visszaélésektől. Sőt, az emberi közbeavatkozás hátrányos is lehet, ha az szubjektív vagy nem elég alapos. Az MI döntései viszont algoritmusokra és adatokra épülnek, ezáltal objektívek, visszakövethetők és elemzéssel rekonstruálhatóak.

Az MI segíthet a jogi képviselőknek releváns precedensek és jogszabályok gyors felkutatásában, javítva a jogi képviselet sokszor sérelmezett hatékonyságát, ezáltal biztosítva a hatékony védelemhez való¹³ jogot az eljárásban résztvevő személyeknek.

Az MI eszközök felhasználhatók a bizonyítékok elemzésére, segítve az ártatlan személyek felmentését és a téves ítéletek elkerülését. Az MI technológiája mostanra felért az emberi szakértelem szintjére. A jogrendszer szerte a világon elkezdte engedélyezni a MI igazságügyi szakértőként való alkalmazását a bíróságokon. Erre precedensként az Amerikai Egyesült Államok szolgál, ahol az MI-technológia szakértőnek minősül, és tanúvallomása az FRE 702 alapján elfogadható.¹⁴ Mindezt alátámasztják a Daubert kontra Merrell Dow Pharmaceuticals ügyben meghatározott elvek, ahol az Egyesült Államok szövetségi bírósága elfogadta az MI-t a "megbízható elvek és módszerek" bizonyítására a szakértői szakvéleményhez a FRE 702

⁸ 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről.

⁹ Nagy Adrienn: Digitalizáció és mesterséges intelligencia a magyar igazságszolgáltatásban. In: Miskolci Jogi Szemle, 2020. 3. Különszám, 110. o.

¹⁰ Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés, EJEE 6. cikk

¹¹ Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés

¹² Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdés, EJEE 14. cikk

¹³ Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdés

¹⁴ Kuhl Andrea: Összehasonlító tanulmány a mesterséges intelligenciáról mint szakértői bizonyítékról a kontradiktórius és inkvizitórius büntető igazságszolgáltatási rendszerekben. In: Büntetőjogi Szemle, 2023/2., 41.o.

értelmében.¹⁵ Fontos azonban kiemelni, hogy a bizonyítékok elfogadhatósága továbbra is az egyes államok saját bizonyítási szabályainak hatálya alá tartozik.

Az MI által végzett adatvédelem-ellenőrzések csökkenthetik a jogellenes adatgyűjtés vagy megfigyelés kockázatát.

Az MI az áldozatok támogatásához is hozzájárulhat, például a bűncselekmények gyorsabb felderítésével, valamint képes lehet azonosítani a magas kockázatú eseteket (például a sok esetben túl sokáig rejtetten maradó családon belüli erőszakot), így időben biztosítható a megfelelő védelem az érintettek részére.

Az MI technológiák segítségével gyorsabban fel lehet ismerni az igazságszolgáltatásban dolgozók által vétett hibákat, például adminisztrációs mulasztásokat, és időben orvosolni lehet azokat, érvényre juttatva ezáltal a hatékony jogorvoslathoz való jogot¹⁶.

Az MI a bűnüldöző hatóságok tekintetében a számítógépes kockázatelemzés (ezen belül tekintettel akár a foglyok menekülési kockázatainak felmérésére¹⁷) és a profilalkotás egyik hatékony eszköze is lehet.¹⁸ A jelenlegi magyar profilalkotást a következők jellemzik. „Egyrészt a kilencvenes évek közepe táján kialakított rendszer számítástechnikai szempontból is frissítésre szorulna (...) A problémák közé tartozik például, hogy egyetlen büntett-típusra koncentrálnak (az emberölésre és a vélhetően ennek tulajdonítható gyanús eltűnésekre); az adatok bevitele – 254 kérdés megválaszolása – komoly feladat egy elfoglalt nyomozó számára, és eredménye – függetlenül helyességétől – nem mindig segítette a nyomozást. (...) a rendszervhasználata az elmúlt egy évtizedben fokozatosan elhalt. Az adatbázis legfrissebb elemei már közel tíz évesek.”¹⁹ Ahogy a bűnelkövetők igénybe veszik a rendelkezésre álló új technológiákat, úgy a hatóságoknak is szükségszerűen reagálniuk kell a megváltozott bűnözési formákra. A technológia új eszközeit a hatóságoknak, a bíróságoknak és a büntetés-végrehajtásnak is célszerű használatba iktatnia²⁰, példának okáért a magyar profilozási folyamat fejlesztése is időszerűnek bizonyul, melyhez az MI nagy mértékben képes lenne hozzájárulni.

Ha az MI-t gondosan tervezik és alkalmazzák, az lényegesen hozzájárulhat az emberi jogok érvényesüléséhez, különösen az igazságosság, az egyenlőség és a jogbiztonság területén, nem mellesleg alkalmazása pedig költség- és időhatékony is lehet.²¹

II.II. Ellenérvek a mesterséges intelligencia alkalmazását illetően a büntető

igazságszolgáltatásban

Úgy vélem, hogy akkor tudom teljes mértékben meggyőzni az olvasót az álláspontomról, ha azokat a tényezőket is kiemelem, amelyek kifejezetten az MI alkalmazása ellen szólnak, s mindezek

¹⁵ Patrick W. NUTTER: Machine learning evidence: admissibility and weighting, *Journal of Constitutional Law*, Volume 21(3), February 2019., p. 932.

¹⁶ Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdés, EJEE 13. cikk

¹⁷ KUH, 2023, 41.o.

¹⁸ Ambrus István: A mesterséges intelligencia és a büntetőjog. In: *Állam- és Jogtudomány*, 2020/4., 10.o.

¹⁹ Haller József – Petőfi Attila – Mészáros Kristóf: A profilozás könnyűségéről és nehézségéről – egy perspektivikus megközelítés. In: *Belügyi Szemle*, 2021/12. 2070.o.

²⁰ Domonkos Andrea: A magyar büntető eljárás és a digitalizáció. In: *Miskolci Jogi Szemle*, 2020. 1. Különszám, 67.o.

²¹ Hati Csilla: A közvetlenség elve mint "lappangó alapelv" jövője a büntetőeljárásban. In: *JURA*, 2015/2., 188.o.

ismeretében az olvasó mégis úgy dönt, hogy valóban van helye az MI-nek a büntető igazságszolgáltatásban.

II.II.1. A felelősség kérdése

Úgy Az egyik legnagyobb kérdést az jelenti, hogy az MI által hozott döntések következményeiért mégis ki és milyen módon vonható felelősségre. Ha a kötelező regulákat, illetve a hatósági vagy bírósági döntések által kidolgozott keretrendszer nézzük, szinte minden érintett esetben elvárásként jelenik meg az emberi beavatkozás lehetősége, és károkozás esetén első körben a felügyeletet gyakorló személy vagy szervezet lesz a felelős.²² A jogalkotók célja az emberi beavatkozás előírásával az, hogy megóvják az egyéneket a MI által hozott hibás vagy jogsértő döntések káros következményeitől. Emellett arra is törekszenek, hogy megakadályozzák a MI önálló, ellenőrizetlen működését, amely során hibás vagy törvénysértő döntések sorozata születhetne.²³ Ugyanis az MI-t az emberiség hozta létre, tudása az emberek által betáplált adatokon nyugszik, mégsem képes arra, hogy oly módon mérlegeljen döntéshozatalnál, ahogyan egy emberi lény tenné. A büntető igazságszolgáltatásban a döntéshozatal nem csupán logikai vagy statisztikai alapokon nyugszik, az emberség, az empátia és a helyzetek egyedi körülményeinek figyelembevétele esszenciális elemek. Az MI egyelőre nem képes ezeket az emberi jellegzetességeket magára öltetni.

Górski szavaival élve „a jelenlegi helyzetben a mesterséges intelligencia nem képes olyan jogértelmezést kialakítani, amely megfelelően figyelembe veszi az „igazságszolgáltatás” folyamatát körülvevő, folyamatosan változó társadalmi környezetet. Ha figyelmen kívül hagyjuk ezt az akadályt, és a mesterséges intelligencia által vezérelt ítélkezést folytatjuk, az azzal a kockázattal jár, hogy az algoritmus szigorúan formális szempontból helyesen alkalmazza a jogot, de teljesen melléfog, amikor a méltányosság és igazságosság társadalmi érzékéről van szó (a túlzottan pozitívista mesterséges intelligenciával rendelkező bíró kockázata).”²⁴ Amíg tehát ezen értékek szükségesek a társadalmainkban, addig az algoritmusok csak az értékek üvegplafonjáig tudnak emelkedni,²⁵ az emberi tényezők hiánya túlzottan jelentős, a döntést azonban ténylegesen az MI hozza meg, így a felelősség kérdésköre meglehetősen bonyolulttá válik.

Adalékul, felmerülhet azon álláspont is, hogy az MI felelősségének elismerése esetén a büntetőjogi szankciótan is újragondolást igényelne, a jellemző büntetési nemeket a jogi személyekkel szembeni intézkedésekhez hasonló szankciók, például az MI tevékenységi körének szűkítése vagy pénzbírság válthatnának ki.²⁶ E gondolat mentén tovább haladni azonban jelen írás keretein túlmutat.

II.II.2. A “feketedoboz-probléma”

²² G. Karácsony Gergely: Inkább bízunk a robotokban? A mesterséges intelligencia döntéseiért való emberi felelősség kritikája. In: Jog-Állam-Politika, 2020., Különszám, 32.o

²³ G. KARÁCSONY, 2020, 34.o.

²⁴ Az idézet saját fordítás, az idézet az alábbi műben található: GÓRSKI, MARCIN: Why a Human Court? On the Right to a Human Judge in the Context of the Fair Trial Principle, Eucrim, 2023/1., p.86.

²⁵ Karsai Krisztina: Algoritmikus támogatás a büntetőbírói döntéshozatalban. In: Jogtudományi Közlöny, 2024/9., 393.o.

²⁶ Hodula Máté: Adalékok a büntetőjog és a digitalizáció kapcsolatához. In: Magyar Jog, 2022/6., 356.o.

Az MI kutatások világában a „black box”, azaz „feketedoboz” egy metaforikus kifejezés, ami arra utal, hogy egy rendszer működése nem feltétlenül átlátható vagy teljesen megérthető az emberek számára²⁷, csak úgy, mint a repülőgépeknél ismeretes feketedoboz.

Hogyan döntenek a bírúk az ügyekben? Bár nyilvánvalóan központi szerepet játszik a jogban, a döntéshozatal mentális folyamatai továbbra is átláthatatlanok a jogi diskurzus középpontjában.²⁸ Még a bíróságon a gépi bizonyítékok magyarázatára felkért szakértők is korlátokba ütköznek abban, hogy érthetően meg tudják magyarázni, hogyan értékeli egy mesterséges intelligencia által vezérelt eszköz az emberi felhasználó viselkedését, vagy hogyan mutatható ki az ok-okozati összefüggés világos láncolata. Ezek a problémák alkotják a gépi bizonyítékok „fekete doboz problémáját”.²⁹

Az MI technológiában rejlő "feketedoboz-problémák" árát meg is kell fizetni. Ez arra utal, hogy egy eredményt, bizonyítékot nem mindig vagy nem is lehet megmagyarázni. „A bírúknak el kell majd dönteniük, hogy megbízna-e az MI által generált, a szakértők által csak részben megmagyarázható bizonyítékokban, ami így még bizonytalanabbá teheti az amúgy is bonyolult döntéshozatali rendszert.”³⁰

II.II.3. Technológiai függőség

Léteznek olyan társadalomtudósok, akik már veszélyesnek tartják a technológiai fejlődést, mondván, hogy egyoldalúvá teszi a társadalmi rendszereket és a tudományos eredményekkel ezáltal nem képes lépést tartani a társadalom erkölcsi fejlődése.³¹

Ha az igazságszolgáltatás erősen támaszkodik az MI-alapú rendszerekre, akkor hamar teljesen kiszolgáltatottá válhat annak. Technikai hibák vagy támadások esetén nem lesz működőképes az igazságszolgáltatás, a „működtető motor”, azaz az MI nélkül. Egy leállás képes lehet az egész döntéshozatali folyamatot megbénítani. A rendszer hibáinak kezelése vagy manuális megoldása a fejlettségi szinttől függően nehezebbé válhat, időigényesebbé és költségesebbé.

Ha egy ország nem tud saját MI technológiát fejleszteni vagy fenntartani, akkor függő helyzetbe kerülhet külföldi technológiáktól és szabályozási rendszerektől, mind anyagilag, mind pedig szellemileg. Ehhez kapcsolódik az is, hogy az MI technológiát alapvetően nagy, globális vállalatok uralják, mint például a Google, ami monopolhelyzetet teremthet a piacon, ezáltal az MI szolgáltatások ára emelkedhet, ami növelheti az igazságszolgáltatás költségeit. A technológiai szállító diktálhatja a feltételeket, például a fejlesztések terén és ha az adott állam nem tud lépést tartani, akkor elesik a technológia alkalmazásának lehetőségétől, ami akkor válik kellemetlenné, ha már teljes mértékben arra támaszkodik az adott ország igazságszolgáltatása.

²⁷ Üveges István: A feketedoboz jelensége és következményei a mesterséges intelligencia alapú technológiákban. 2024. május 6. (<https://jogaszvilag.hu/a-jovo-jogasza/a-feketedoboz-jelensege-es-kovetkezmenyei-a-mesterseges-intelligencia-alapu-technologiakban/> utolsó letöltés dátuma: 2024.11.19.)

²⁸ SIMON, DAN: A third view of the black box, University of Chicago, L. Rev.71, 2004, p. 511. (<https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5261&context=uclev> utolsó letöltés dátuma: 2024.11.19.)

²⁹ GLESS, SABINE: AI in the courtrooms: A comparative analysis of machine evidence in criminal trials, Georgetown Journal of International Law, Volume 51, 2020, p. 211. (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3602038 utolsó letöltés dátuma: 2024. 11. 19.)

³⁰ KUHL, 2023, 35.o.

³¹ DOMOKOS, 2020, 67.o.

Az MI rendszereknek folyamatos frissítésre és karbantartásra van szükségük, főleg a jogi szférát tekintve, ahol naponta változik a joganyag, hogy naprakészek maradjanak az új jogszabályokkal és technikai fejlesztésekkel kapcsolatban. Amennyiben ezek a frissítések nem történnek meg időben, az elavult rendszerek hibás döntéseket eredményezhetnek. Ezen folyamatos frissítések és karbantartások egekbe rugó költségei újabb pénzügyi függőséget indukálnak.

Az MI működéséhez hatalmas mennyiségű adat és kapacitás szükséges, tehát felvetődhet a probléma, hogy ezen mennyiségű adat tárolását külső szolgáltatóknál szükséges megoldani, ami az adatbiztonság és a jogszerűség kérdéseit vetheti fel.

II.II.4. Alapjogi sérelmek

Az MI működéséhez hatalmas mennyiségű személyes adat szükséges, amelyek érzékenysége miatt az adatvédelem kulcsfontosságú. Gondoljunk csak arra, amikor az MI a bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök közül lehallgatás, illetve fizetési műveletek anyagát hivatott megszerezni, elemezni. Az ilyesféle adatok kiszivárgása vagy nem megfelelő kezelése a magán-és családi élet tisztelben tartásához való jog³² sérelméhez, illetve visszaélésekhez vezethet.

Az MI alkalmazása által sérülhet a gyülekezési és egyesülési szabadsághoz való jog is, mivel az MI nyomon követheti és profilozhatja a bizonyos meggyőződésekhez vagy cselekedetekhez kötődő személyeket.³³

Sajnos felvetődhet a diszkrimináció kérdése az MI kapcsán. A diszkriminatív hatású MI-rendszer példaként a "Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions" - röviden COMPAS – rendszer említhető meg. A rendszer jelentősége abban állt, a büntető igazságszolgáltatás keretében előre jelezte annak a valószínűségét, hogy a terheltek újra elkövetnek-e majd bűncselekményt. Egy 2016-ban folytatott kutatás azonban rámutatott arra, hogy a COMPAS rendszer általi kockázati besorolás előítéletet tükröz a fekete bőrű terheltekkel szemben. Az esetek több, mint felében ugyanis helyesen jelezte előre a visszaesést, a fekete bőrű terhelteknél azonban majdnem kétszer nagyobb valószínűséggel a magasabb kockázatú besorolást eredményezte, mint a fehér bőrű terhelteknél. Továbbá a fekete bőrű terheltek esetében kétszer olyan valószínű volt, hogy tévesen magasabb kockázatúnak minősítették őket az erőszakos visszaesés szempontjából is.³⁴ Az egyik legnagyobb veszélynek kitett alapvető jog az MI technológiák alkalmazásánál: az esélyegyenlőséghez való jog és a diszkrimináció tilalma³⁵. A probléma oka legfőképpen az MI által alkalmazott, illetve az MI betanításában alkalmazott adatkészlet hiányosságában, hibájában, vagy a rendszerben rejlő elfogultságban rejlik.

A valódi kihívást azok a lényegi döntések jelentik, amelyeket egy személy bűnössége esetén kell meghozni. Jelenleg az emberek többsége szkeptikus ezzel kapcsolatban, és nehezen fogadna el egy mesterséges intelligencia által hozott döntést – még akkor is, ha az tartalmilag megegyezne egy bírói ítéletével, és bizonyosan a tisztességes eljáráshoz való jogának sérelmére hivatkozva. Az ítélezés jelen korban ugyanis nem pusztán technikai folyamat, hanem magában foglalja a bírói mérlegelés és értékelés emberi elemét is.³⁶

³² Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdés, EJEE 8.cikk

³³ KUHL, 2023, 42.o.

³⁴ Mezei Kitti: Diszkrimináció az algoritmusok korában. In: Magyar Jog, 2022/6., 333.o.

³⁵ Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdés, EJEE 14. cikk

³⁶ HERKE, 2023, 173.o.

III. Konklúzió

A fentiek fényében összegezhető tehát az, hogy az MI hűsbavágóan fontos kérdéseket vet fel, melyekben az alapjogvédelem szintjének növelése elengedhetetlen.³⁷ Az MI igazságszolgáltatásban betöltött funkciójával kapcsolatban továbbá nem az a kérdés, hogy van-e létjogosultsága ebben az ágazatban, hanem az, hogy mikor és mennyiben formálja át az egyes szerepköröket.³⁸

Az MI hatalmas segítséget nyújthat az emberiségnek, ezen belül is a jelen esszében kiemelt szerepben lévő igazságszolgáltatásban dolgozóknak, ugyanis képes hatalmas mennyiségű adatot rövid idő alatt elemezni, ami számottevően felgyorsíthatja a bünygyi nyomozásokat, a bizonyítékok elemzését és a büntetőeljárások egyes szakaszait. Az MI rendszerekre jellemző, hogy mentesek az emberi érzelmektől, előítéletektől vagy elfogultságtól, ennek okán következetesebben és objektívebben hozhatnak döntéseket, mint az emberi lények. Képesek a big data elemzése alapján előre jelezni a lehetséges bűnözést, segítve a rendőrséget a megelőző intézkedések meghozatalában, és javítva a társadalom számára a közbiztonság-érzetet. Aktuális gond a büntető igazságszolgáltatási rendszere túlerheltsége. Az MI készséggel automatizálná a rutinfeladatokat, például a dokumentumok átvizsgálását, iktatását, ezzel tehermentesítve az embereket. Segítségnyújtana az erőforrások optimalizált elosztásában is, a sürgős ügyek tárgyszavak alapján történő kiszűrésében és prioritizálásában.

Célszerű lenne arra törekedni, hogy az MI ne váltsa fel maximálisan az emberi elemet az igazságszolgáltatásban, s tulajdonképpen az élet bármely területén, hanem együttélés valósuljon meg, és az MI technológia szolgálja az emberiséget, nem pedig fordítva.

Végezetül, „A mesterséges intelligencia mankó is lehet, a gazdasági-kereskedelmi és technikai vonatkozásokon túl hatalmas fegyver a hatékonyság terén mind a jogalkotásban, mind a jogalkalmazásban. Mint minden fegyvernél, azonban vigyázni kell arra, hogy az ember ne maga felé süssön el.”³⁹

³⁷ Németh Ágnes: Beszámoló "A mesterséges intelligencia alkalmazásának hatása az alapjogokra" című, a Nemzeti Közszoigálati Egyetemen tartott konferenciáról. In: Alkotmánybírószági Szemle, 2020/1., 38. o.

³⁸ Nagy Adrienn: A mesterséges intelligencia és a digitalizáció jelentősége és lehetséges hasznosítási területei az igazságszolgáltatásban. In: Infokommunikáció és Jog, 2020., E-Különszám.

³⁹ NÉMETH, 2020, 39. o.

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

Ákr: Az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény

Be: A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény

EJEE: Emberi Jogok Európai Egyezménye

EJEB: Emberi Jogok Európai Bírósága

ELSA: European Law Students' Association

ICC: Nemzetközi Büntetőbíróság

WHO: World Health Organization

IRODALOMJEGYZÉK

10519/83 (28. §).

10590/83 (77. §).

12995/87 (204. §).

13191/87 (242. §).

15175/89 (37. §; 41. §).

1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről.

20/2005. (V. 25.) AB határozat.

2002. évi I. törvény

2017. évi XC. Törvény a büntetőeljárásról

2020. évi XLIII.

2021. évi CXXXIV. törvény

2023. évi XCVII. Törvény

23/2003. (VI. 24.) BM–IM együttes rendelet

3/1998. (II. 11.) AB határozat

3106/2018. (IV. 9.) AB határozat

3243/2014. (X. 3.) AB határozat

32483/19; 35049/19) (109. §).

3313/2017. (XI. 30.) AB határozat

34619/97 (97. §).

63/1997. (XII. 12.) AB határozat

793/B/1997. AB határozat

793/B/1997. AB határozat.

Ambrus István: A mesterséges intelligencia és a büntetőjog. In: Állam- és Jogtudomány, 2020/4.

Asciutto kontra Olaszország, 35795/02, 2007. november 27.

Az Emberi Jogok Európai Egyezményének kommentárja (HVG-ORAC, 2021.)

Az Európai Parlament 2021. október 6-i állásfoglalása a mesterséges intelligenciáról a büntetőjogban, és annak a rendőrség és az igazságügyi hatóságok általi felhasználásáról büntetőügyekben (2020/2016(INI))

Bárd Károly. „Igazság, igazságosság és tisztességes eljárás fundamentum”. *Igazságosság*, 1. sz. (2004)

Barry GODFREY, Jane C. RICHARDSON and Sandra WALKLATE. „The Crisis in the Courts: Before and Beyond Covid” *The*. Advance access publication: 2021. november 17., *British Journal of Criminology* 62. sz. (2022) DOI: 10.1093/bjc/azab110.

Békés Ádám: *A tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülése a strasbourgi bíróság esetjoga alapján.* (ÁJT, 2017.)

Belovics Ervin. „Új büntetőeljárás törvény, új feladatok”. *Börtönügyi Szemle*, 4. szám (2018)

Bogotyán Róbert. „Telekommunikációs eszközök alkalmazása a büntetés-végrehajtásban, az igazságszolgáltatás és a jogérvényesítés hatékonyságának növelése céljából”. *Börtönügyi Szemle*, 4. sz. (2018)

Domonkos Andrea: A magyar büntető eljárás és a digitalizáció. In: *Miskolci Jogi Szemle*, 2020. 1. Különszám

Ed CAPE, Zaza NAMORADZE, Roger SMITH and Taru SPRONKEN. „Effective Criminal Defence in Europe Executive Summary and Recommendations”. *Ius Commune Europaeum*, Intersentia, Antwerp – Oxford – Portland, 2010. 8.

Elek Balázs: *Criminal Judicial Cooperation from a Central and Eastern European Perspective.* In: *The Policies of the European Union from a Central European Perspective.* Eds.: Osztovits András, Bóka János (Central European Academic Publishing, Miskolc, Budapest, 2022.).

Emberi Jogok Európai Egyezménye

Erik HERTOOG. „Directive 2010/64/EU of the European Parliament and of the Council on the Right to Interpretation and Translation in Criminal Proceedings: Transposition Strategies with Regard to Interpretation and Translation”. *MonTI. Monografías de Traducción e Interpretación*, Universitat de València Alicante, España, núm. 7 (2015)

Farkas Henrietta Regina: *A tisztességes eljárás főbb részjogosítványainak érvényesülése a büntetőperben* (BSZ, 2014/1).

G. Karácsony Gergely: Inkább bízunk a robotokban? A mesterséges intelligencia döntéseire való emberi felelősség kritikája. In: *Jog-Állam-Politika*, 2020.

Gácsi Anett Erzsébet. „A hatékony védelemhez való jog az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatában”. *Magyar Rendészet*, 3. sz. (2018) DOI: 10.32577/mr.2018.3.1.

GLESS, SABINE: AI in the courtrooms: A comparative analysis of machine evidence in criminal trials, *Georgetown Journal of International Law*, Volume 51, 2020 (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3602038 utolsó letöltés dátuma: 2024. 11. 19.)

GÓRSKI, MARCIN: Why a Human Court? On the Right to a Human Judge in the Context of the Fair Trial Principle, *Eucrim*, 2023/1.

Haller József – Petőfi Attila – Mészáros Kristóf: A profilozás könnyűségéről és nehézségéről – egy perspektivikus megközelítés. In: *Belügyi Szemle*, 2021/12.

Hati Csilla: A közvetlenség elve mint "lappangó alapelv" jövője a büntetőeljárásban. In: *JURA*, 2015/2.

Herke Csongor: Mesterséges intelligencia a büntetőjogi döntéshozatalban. In: *Jogtudományi Közlöny*, 2023/4.

Hnatenko, M. (2024). *The Presumption of Innocence in International Criminal Law: Selected Issues*. Uzhhorod National University Herald. Series: Law. 10.24144/2307-3322.2024.84.3.40.

Hodula Máté: Adalékok a büntetőjog és a digitalizáció kapcsolatához. In: *Magyar Jog*, 2022/6.

Holé Katalin. „A büntetőeljárás alapelvei”. In: HACK Péter (szerk.). *Büntetőeljárás jog I.* (Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 2024)

<https://hu.wikipedia.org/wiki/ChatGPT> (utolsó letöltés dátuma: 2024.11.19.)

<https://lexikon.uni-nke.hu/szocikk/digitalizalas/> (utolsó letöltés dátuma: 2024.11.18.)

<https://www.europarl.europa.eu/topics/hu/article/20200827STO85804/mi-az-a-mesterseges-intelligencia-es-mire-hasznaljak> (utolsó letöltés dátuma: 2024.11.18.)

ICC-01/04-01/06 p.11.

ICC-01/09-01/11-777 48. §

IT-96-21-T 599. §

Jancsó Gábor: Nagykomentár a 120. §-hoz. In: Polt Péter, Miskolczi Barna, Vida József és Karner Zsanett (szerk.): *Nagykomentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez* (Budapest: Wolters Kluwer Hungary, 2018).

Kádár András Kristóf. „A tisztességes eljáráshoz és a védelemhez való jog húsz éve Magyarországon”. *Fundamentum* 4. sz. (2009)

Kárpáti György: *Alapjogok az alkotmányjogban*. (Osiris Kiadó, 2015.)

Karsai Krisztina: Algoritmikus támogatás a büntetőbírói döntéshozatalban. In: *Jogtudományi Közlöny*, 2024/9.

Khalilov, Yunis. (2024). *Considerations on the Position of the European Court of Human Rights on the Presumption of Innocence*.

Király Tibor: *Büntetőeljárás jog*, (Osiris Kiadó, Budapest, 2008.)

Koósné Mohácsi Barbara: *A tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülése büntetőügyekben* (MJ 2016/12.)

Kovács Péter: „Nemzetközi büntetőbíráskodás” in Jakab András – Fekete Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Nemzetközi jog rovat, rovatszerkesztő: Sulyok Gábor).

Kovács Péter: „Nemzetközi büntetőbíráskodás” in Jakab András – Fekete Balázs (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Nemzetközi jog rovat, rovatszerkesztő: Sulyok Gábor).

Krámer Lili és Lukovics Adél (szerk.). *Képernyőn az igazság – elektronikus kapcsolattartás a büntető igazságszolgáltatásban*, Covid-19 Justice Campaign, Magyar Helsinki Bizottság, 2021.

Kuhl Andrea: Összehasonlító tanulmány a mesterséges intelligenciáról mint szakértői bizonyítékról a kontradiktórius és inkvizitórius büntető igazságszolgáltatási rendszerekben. In: Büntetőjogi Szemle, 2023/2.

M. Balázs Ágnes. „Védelemhez való jog”. In: Balogh Zsolt és Schanda Balázs (szerk.). *Alkotmányjog – Alapjogok*. Második, átdolgozott kiadás (Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara, 2014)

Madarasi Anna. „A tisztességes online tárgyaláshoz való jog”. (2022) DOI: 10.56966/2022.29.

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

Magyarország Bíróságai. „Digitális Bíróság / Táv meghallgatás – VIA VIDEO PROJEKT”. <https://birosag.hu/birosagokrol/digitalis-birosag/tavmeghallgatás-via-video-projekt> (letöltve: 2024. 11. 10.).

Marcello Viola kontra Olaszország, 45106/04, 2006. október 5.

Mcdermott, Yvonne & Schabas, William. (2015). *Article 66: Presumption of Innocence*.

Mezei Kitti: Diszkrimináció az algoritmusok korában. In: Magyar Jog, 2022/6.

Michele SIMONATO. „Defence Rights and the Use of Information Technology in Criminal Procedure”. *International Review of Penal Law*, YP Special Report, Vol. 85 (2024)

MORENO, A. M. M.: Inteligencia artificial y derecho penal: primeras aproximaciones. *Revista jurídica de Castilla y León*, 2021/53.

Nagy Adrienn: A mesterséges intelligencia és a digitalizáció jelentősége és lehetséges hasznosítási területei az igazságszolgáltatásban. In: Infokommunikáció és Jog, 2020., E-Különszám.

Nagy Adrienn: Digitalizáció és mesterséges intelligencia a magyar igazságszolgáltatásban. In: Miskolci Jogi Szemle, 2020. 3. Különszám

Nagy Ferenc: *Reflexiók a jogállami büntetőjog helyzetéről*. (HVG-ORAC, 2019.)

Németh Ágnes: Beszámoló "A mesterséges intelligencia alkalmazásának hatása az alapjogokra" című, a Nemzeti Közszerológati Egyetemen tartott konferenciáról. In: Alkotmánybírási Szemle, 2020/1.

Patrick W. NUTTER: Machine learning evidence: admissibility and weighting, *Journal of Constitutional Law*, Volume 21(3), February 2019.

Pető Linda és Czékman Zsolt. „A távmeghallgatásos eljárások tapasztalatai a büntetőeljárásban, különös tekintettel a COVID–19 járványra”. *Infokommunikáció és Jog* 79, 2. sz. (2022)

Radosław OLSZEWSKI and Amadeusz MAŁOLEPSZY. „Exercise of the Right to Defence in Criminal Proceedings during the COVID-19 Pandemic with Particular Reference to the Relation Between the Accused and the Defence Counsel”. *Bialystok Legal Studies / Białostockie Studia Prawnicze* 27., 2. sz. (2022) DOI:10.15290/bsp.2022.27.02.13.

Rome Statute of the International Criminal Court (Római Statútum)

Sakhnovskiy kontra Oroszország, 21272/03, 2010. november 2.

Shehu, Lola. (2018). *The Historical Meaning of the Presumption of Innocence*. *European Journal of Multidisciplinary Studies*.

SIMON, DAN: A third view of the black box, *University of Chicago, L. Rev.*71, 2004, (<https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5261&context=uclev> utolsó letöltés dátuma: 2024.11.19.)

STAFFLER, LUKAS - JANY, OLIVER: Künstliche Intelligenz und Strafrechtspflege – eine Orientierung, *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik*, 2020/4.

Tadros, Victor. (2007). *Rethinking the Presumption of Innocence*. *Criminal Law and Philosophy*.

Tóth Marcell Máté. „A digitalizáció egyes kihívásai a büntetőeljárásban”. *Beliügyi Szemle*, 2. sz. (2024) 10.38146/BSZ.2024.2.1.

Üveges István: A feketedoboz jelensége és következményei a mesterséges intelligencia alapú technológiákban. 2024. május 6. (<https://jogaszvilag.hu/a-jovo-jogasa/a-feketedoboz-jelensege-es-kovetkezmenyei-a-mesterseges-intelligencia-alapu-technologiakban/> utolsó letöltés dátuma: 2024.11.19.)

Váradi Ágnes. „Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés fogalmának alkalmazása válsághelyzetekben”. *Miskolci Jogi Szemle* 18., 1. sz. (2023) DOI: 10.32980/MJSz.2023.1.5.

Viktor BÉRCES. *Chapters from the Scope of Hungarian Criminal Law and Criminal Procedure Law*. Cluj-Napoca: Forum Iuris publishing house, 2024.

Vitalii GUTNYK. „The Right to Defence in Criminal Proceedings: International Law Aspects”. *Vilnius University Press, Vol. 124* (2022) DOI: 10.15388/Teise.2022.124.7.

EHLR

ELSA HUNGARY
LAW REVIEW

